

Proces odljeva mozgova i kako ga zaustaviti?

Martina, Đuras

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:211:675160>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN**

Martina Đuras

**PROCES ODLJEVA MOZGOVA I KAKO
GA ZAUSTAVITI?**

DIPLOMSKI RAD

Varaždin, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Martina Đuras

Matični broj: 44773/16–R

Studij: Ekonomika poduzetništva

PROCES ODLJEVA MOZGOVA I KAKO GA ZAUSTAVITI?

DIPLOMSKI RAD

Mentorica:

Izv. prof. dr. sc. Violeta Vidaček-Hainš

Varaždin, rujan 2018.

Martina Đuras

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni/diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor/Autorica potvrdio/potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

U diplomskom radu bit će istraženo što označava termin *odljev mozgova* i zašto se događa u Republici Hrvatskoj. Visokoobrazovani stanovništvo ključ je za gospodarski napredak te je poražavajuće ukoliko upravo takav radni kadar iseljava te na taj način osiromašuje društvo koje napušta. Kako bi se to spriječilo, valja pokrenuti prave mjere i reforme. Osim toga, više pozornosti treba dati pozitivnoj cirkulaciji mozgova te akademskoj mobilnosti studenata i osoblja visokoobrazovnih institucija. Pritom je u provedenom istraživanju pozornost pridana Erasmus programima kao odličnom izvoru stjecanja međunarodnog iskustva, bilo kroz studiranje ili rad. Jedino stalnim ulaganjem u znanost i obrazovanje te paralelnim otvaranjem novih radnih mjesta za visokoobrazovane mlade ljude, ovo gospodarstvo i društvo u cjelini može napredovati, a kao posljedica toga biti će smanjena nezaposlenost i pozitivnija društvena energija.

Ključne riječi: odljev mozgova, nezaposlenost, Erasmus

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ODLJEV MOZGOVA	2
2.1. Pojmovno određenje	4
2.2. Determinante namjere odlaska u inozemstvo	5
2.3. Potisni čimbenici iseljavanja	7
2.4. Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2016. godini	8
2.5. Akademska mobilnost	9
2.6. Hrvatska kao zemlja odljeva mozgova	11
3. KAKO ZAUSTAVITI ODLJEV MOZGOVA IZ HRVATSKE?	15
3.1. Neke mjere za zaustavljanje odljeva mozgova	15
3.2. Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa	19
3.3. Reforma obrazovnog sustava	22
4. NEZAPOSLENOST	24
4.1. Analiza nezaposlenosti u Hrvatskoj	26
4.2. Nezaposleni prema razini obrazovanja	28
4.3. Pojam brain gain	30
5. ISTRAŽIVANJE	32
5.1. Cilj istraživanja	32
5.2. Metodologija istraživanja	32
5.3. Mjerni instrumenti	32
6. OBRADA I INTERPRETACIJA REZULTATA	33
6.1. Opći podaci ispitanika	33
6.2. Likertova mjerna skala	38
6.3. Pitanja jednostrukih i višestrukih odgovora	55
6.4. Zaključak istraživanja	64
7. ZAKLJUČAK	66
LITERATURA	67
POPIS GRAFIKONA	73
POPIS TABLICA	74
POPIS SLIKA	75

1. UVOD

Odlje mozгова vrlo je aktualna tema u Hrvatskoj posljednjih nekoliko godina. Riječ je o specifičnom procesu ekonomske migracije i to obrazovanih ljudskih potencijala. Takvi visokoobrazovani ljudi napuštaju matičnu državu te sele u inozemstvo u nadi da će tamo pronaći pogodniju klimu za svoj rad, osobni razvitak te bolje poslovne prilike.

Sasvim je jasna činjenica kako odlazak upravo takvih visokoobrazovanih kadrova ekonomski osiromašuje zemlju iz koje odlaze te se postavlja nezaobilazno pitanje kako zaustaviti odljev mozгова. Shodno tome, valja utvrditi razloge iz kojih ljudi odlaze, ispitati potisne čimbenike iseljavanja te poduzeti prave mjere i reforme kako bi se povećala zaposlenost, standard života te zaustavio opći pesimizam i nezadovoljstvo ljudi koje trenutno vlada.

Osim toga, treba pridati pozornost i cirkulaciji mozгова, koja je svakako pozitivna pojava te akademskoj mobilnosti, kroz koju i studenti i djelatnici visokih obrazovnih institucija imaju priliku dobiti neprocjenjivo iskustvo uz umrežavanje s ljudima iz drugih dijelova svijeta. Uz takva međunarodna iskustva ljudi su trajno obogaćeni novim znanjima i vještinama koje mogu dalje koristiti u poslovnim, ali i životnim pothvatima. Osim toga, stečeno znanje mogu podijeliti s drugima te na taj način razvijati društvo u kojem žive.

Cilj je ovog istraživanja stoga definirati što je to odljev mozгова i ispitati jesu li ispitanici upoznati s tim pojmom te istražiti koji bi to bili razlozi zbog kojih bi studenti odlučili iseliti iz Hrvatske i svoje znanje koristiti u inozemstvu. Isto tako, želi se saznati jesu li studenti zadovoljni Erasmus iskustvom te bi li ga ponovili ukoliko im se pruži prilika. Istraživanje je dalo odgovore i na pitanja kao što je zadovoljavajuća plaća među ispitanicima te koliko im je važno da se nakon završetka obrazovanja zaposle u struci, bilo to u inozemstvu ili u Hrvatskoj.

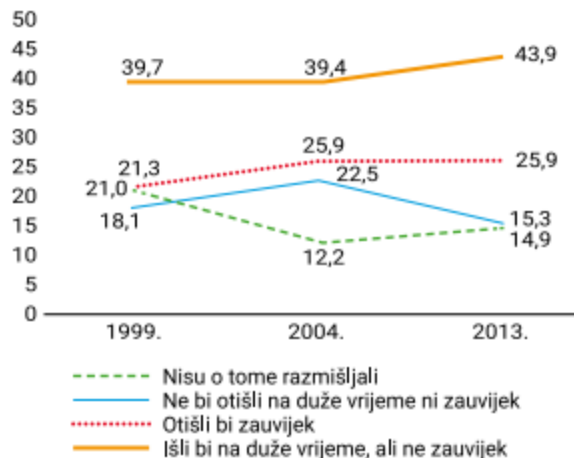
2. ODLJEV MOZGOVA

Prije no što započne promišljanje o samom značenju odljeva mozgova, važno je pridati pozornost terminu migracije. U prvom redu valja reći kako je migracija svaka trajnija promjena mjesta stalnog boravka pojedinca ili grupe. Može biti privremena ili trajna, a uvjetovana je geografskom raspodjelom stanovništva i raznim procesima unutar društva. Ti procesi mogu biti gospodarski, politički, kulturni, etnički, vjerski, ratni i dr. Dakako, svaka migracija uključuje polazište odnosno odakle se migrira te odredište, područje doseljenja. Nadalje, prema smjeru migracije se mogu podijeliti na unutrašnje, to jest unutar granica jedne države i vanjske, to jest izvan granica jedne države („Proleksis enciklopedija“, 2012). Postoje brojne vrste migracija, no u svrhu pisanja ovog rada, najvažnije je podobno objasniti odljev mozgova kao posebnu vrstu emigracije visokoobrazovanog stanovništva.

Šverko (1996) migraciju definira kao pojavu postoje oduvijek no termin *brain drain* ili *odljev mozgova* novijeg je datuma. Povezan je s pojavom nacionalnih ekonomija i nacionalnih znanosti s jedne strane te s pojam globalnog privrednog i znanstvenog sustava s druge strane. U svojoj srži označava specifičan oblik migracija stanovništva koji se odnosi na odlazak visokoobrazovanih stručnjaka, znanstvenika i intelektualaca neke zemlje.

Prema Gouldovoj tipologiji međunarodne migracije stručnjaka (*skilled international migration*), proizlazi da je *brain drain* zapravo njezina podvrsta. Da bi se u potpunosti razumio pojam odljeva mozgova, valja se osvrnuti i na pojam cirkulacije znanstvenika i visokoobrazovanih. Cirkulacija i odljev mozgova nije jedno te isto. Cirkulacija je, za razliku od odljeva mozgova, pozitivna pojava. Ona označava kratak odlazak visokoobrazovanih u inozemstvo gdje prikupljaju znanje te stječu iskustva, a nakon toga se osoba vraća i nastavlja raditi u matičnoj zemlji (Golub, 2004, str. 40-41).

Kada se govori o migracijama mladih, postoji znanstveno istraživanje o namjerama migriranja koja su provedena upravo na nacionalno reprezentativnim uzorcima mladih između 19 i 29 godina. Riječ je o istraživanjima provedenima od strane suradnica i suradnika Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu koja su provedena 1999, 2004. i 2013. godine.

Slika 1 Komparativni prikaz spremnosti mladih na odlazak u inozemstvo

Izvor: Potočnik i Adamović prema Adamović i Mežnarić, 2018, str. 6

Slika 1 jasno sugerira kako je najviše onih koji bi otišli na duže vrijeme, no ne zauvijek već bi se nakon nekog vremenskog perioda vratili. Njihov broj tokom 14 godina je blago porastao. Za ovu se kategoriju mladih može očekivati da nosi najviše mogućnosti za razvoj Hrvatske vezano uz potencijalnu međunarodnu kružnu migraciju. Ovakve bi prilike trebali iskoristiti studenti kojima se pruža prilika dobivanja stipendija i mogućnosti da na kraći rok posjete neku stranu zemlju te na taj način unaprijede znanja iz područja u kojima studiraju. Pretpostavka je da bi ta skupina mladih boravkom u inozemstvu potencijalno, osim novih znanja i vještina, stekla financijski kapital kojima bi mogla pomoći u boljem situiranju svojih obitelji, a tako i razvoju šire zajednice i društva. Nadalje, porastao je i broj onih koji bi otišli zauvijek i to u razmaku između 1999. i 2004. dok se od 2004. do 2013. njihov broj nije promijenio, što je pozitivna opservacija. No, manje je onih 2013. nego 2004. i 1999. koji ne bi otišli na duže vrijeme ni zauvijek dok je najmanje onih koji o odlasku u inozemstvo nisu ni razmišljali najmanje bilo 2004. godine (Potočnik i Adamović prema Adamović i Mežnarić, 2018, str. 7).

Ono što je ovo istraživanje također otkrilo jesu još neke vrlo važne činjenice. Prvo što treba istaknuti jest da podskupina ispitanika koji do sad nisu razmišljali o odlasku u inozemstvo okuplja najmlađe i niže obrazovane mlade ljude koji još uvijek imaju status učenika. Za njima slijede oni sa stečenim strukovnim znanjem. Nadalje, odgovor „ne bi otišli na duže vrijeme ni zauvijek“ u najvećoj mjeri dali su stariji ispitanici (oni bliže granici od 29 godina) koji su ujedno

i visokoobrazovani te zaposleni, a ujedno su osnovali i obitelj. Ispitanici koji bi „otišli zauvijek“ u nešto većem broju okuplja nezaposlene mlade osobe (Potočnik i Adamović prema Adamović i Mežnarić, 2018, str. 7).

2.1. Pojmovno određenje

Kako je i istaknuto u prethodnom pod poglavlju, odljev mozgova je specifičan oblik emigracije te se odnosi na odlazak visokoobrazovanog stanovništva te znanstvenika neke zemlje u stranu zemlju radi nezadovoljstva sa društveno-ekonomskom situacijom u matičnoj zemlji.. Odljev mozgova ujedno je jedna od najvažnijih posljedica problema nezaposlenosti kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Posljedice ovog fenomena širokih su razmjera i imaju vrlo negativan učinak na društvo u kojemu je ta pojava prisutna. Potpuno je jasno da vrhunski stručnjaci i obrazovani pripadnici društva svojim znanjem i radom pridonose povećanju stupnja razvoja neke zemlje, njene proizvodnje i standarda stanovništva općenito. Stoga, njihov odlazak neizbježno uzrokuje usporavanje privrede matične zemlje dok s druge strane uzrokuje napredak privrede zemlje u koju su otišli (Kostanjevečki, 2002).

Ekonomski razvoj neke zemlje, pa tako i Hrvatske, uvelike ovisi o konkurentnosti koju ta zemlja ima. Ljudski kapital je ključ za održavanje to jest povećanje konkurentnosti. Dugoročni razvitak ekonomije Republike Hrvatske direktno ovisi o kvaliteti ljudskih potencijala i upravo zato ulaganje u ljude, njihov profesionalni razvoj i usavršavanje mora biti prioritet Hrvatske. Jedino na taj način se visokoobrazovani potencijal može zadržati u Hrvatskoj. Ukoliko se želi podići konkurentnost, odljev mozgova mora biti reduciran (Sundac i Stumpf, 2016, str. 199-200).

Dakle, može se reći kako se odljev mozgova očituje u iseljavanju i značajnom znanstvenom djelovanju istraživača u inozemstvu. Također, najčešći je iz zemalja u razvoju u razvijene zemlje. Postoje brojna i raznolika mišljenja o uzrocima i rješenjima odljeva mozgova. Logan (prema Šverko, 1995) navodi da su najčešći razlozi emigracije intelektualaca preniske plaće u matičnim zemljama, nezaposlenost, radna nesigurnost, ali i nedovoljan angažman države da poboljša uvjete znanstvenog rada.

Uvijek valja imati na umu kako je odljev mozgova dinamička pojava podložna raznim promjenama pod utjecajem promjenjivih društveno-ekonomskih i političkih prilika (Kostanjevečki prema Šverko, 2002). Pred vladajuće svake države postavlja se vrlo važan

zadatak, a to je zadržati visokoobrazovane mlade ljude u zemlji. Posebice je to važno za Hrvatsku u kojoj država studentima financira njihov studij, u slučaju da su ga upisali redovno. Poražavajuće je ukoliko nakon završenog obrazovanja i ulaganja u svakog studenta, ti isti studenti odluče iskoristiti naučeno u inozemstvu i na taj način pridonijeti razvoju države u koju su odselili te unazaditi razvoj matične države.

2.2. Determinante namjere odlaska u inozemstvo

Iva Šverko s *Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar* provela je istraživanje vezano uz studentske namjere odlaska u inozemstvo tj. ispitane su odrednice potencijalnog odljeva mozga. Istraživanje je provedeno nad studentima završnih godina različitih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u 1995., 1997. i 2004. godini. Ono što je ovim istraživanjem bilo utvrđeno jest da su osnovne odrednice namjere odlaska u inozemstvo psihološke prirode. 2004. godine čak je 75,3% studenata razmišljalo o odlasku u inozemstvo, a 22,5% studenata je sklonije nakon završetka fakulteta profesionalnu karijeru započeti u inozemstvu. Ustanovilo se da studenti namjeravaju otići u inozemstvo u prvom redu zbog boljih ekonomskih uvjeta, a potom zbog boljih mogućnosti daljnjeg usavršavanja. Nadalje, sklonost odlasku u inozemstvo u najvećoj mjeri određuje percepcija mogućnosti ostvarenja vrijednosti, što znači da su u inozemstvo skloniji otići oni studenti koji u najvećoj mjeri smatraju da svoje vrijednosti upravo u inozemstvu mogu puno lakše ostvariti. Iz tog razloga, u ispitivanju složenih čovjekovih ponašanja, u što svakako spada i ispitivanje namjere odlaska u inozemstvo, nužno je da se analiziraju psihološke (motivacijske) odrednice (Šverko, 2005, str. 1149).

U istraživanju su navedene brojne sociodemografske i psihološke odrednice namjere odlaska u inozemstvo. Pritom se posebna pozornost pridala doprinosi psiholoških varijabli za objašnjenje namjere odlaska studenata iz razloga što autorica smatra da te varijable u većoj mjeri od sociodemografskih varijabli diferenciraju one koji namjeravaju ostati u Hrvatskoj od onih koji namjeravaju otići u inozemstvo. Jedna od mogućih psiholoških odrednica odlaska u inozemstvo su stavovi ispitanika o prilikama u matičnoj zemlji. Osim potisnih i privlačnih faktora koji opisuju ekonomske i društvene situacije u matičnoj zemlji odnosno zemlji imigracije, tek subjektivni stavovi pojedinaca o potisnim i privlačnim faktorima mogu odrediti njihovu želju da odu u inozemstvo. To znači da pojedinci koji smatraju da su uvjeti života u matičnoj zemlji

lošiji, oni će biti skloniji odlasku. Nadalje, da bi se čovjekovo ponašanje u potpunosti razumjelo, neizbježno je poznavati njegove vrijednosti. Ponašanje svakog pojedinca biti će funkcija njegovih vrijednosti ili životnih ciljeva te njegovih procjena mogućnosti ostvarenja tih ciljeva i to različitim načinima ponašanja. U skladu s time, onaj pojedinac koji namjerava otići u inozemstvo razlikovat će se od onog koji namjerava ostati u Hrvatskoj prema procjeni koliko dobro svoje vrijednosti mogu ostvariti u inozemstvu (Šverko, 2005, str. 1150).

Istraživanje nad nešto više od 500 studenata pokazalo je kako je najistaknutija odrednica mjere odlaska u inozemstvo razlika u mogućnosti ostvarenja vrijednosti u Hrvatskoj i inozemstvu, a potom i stavovi pojedinca o situaciji u Hrvatskoj i bliskost s nekim osobama koje žive u inozemstvu. Dakle, može se zaključiti kako su osnovne odrednice namjere odlaska u inozemstvo psihološke prirode, a najveći značaj u objašnjenju namjere odlaska u inozemstvo ima percepcija mogućnosti ostvarenja vrijednosti. Oni studenti koji žele otići u inozemstvo smatraju da svoje vrijednosti mogu bolje i lakše ostvariti upravo u nekoj drugoj zemlji, a ne u matičnoj zemlji. Tako dugo dok će pojedini studenti smatrati da životne vrijednosti mogu bolje ostvariti u inozemstvu, oni će planirati odlazak. Neke od vrijednosti su zarada primjerene plaće, riješiti stambeno pitanje, biti siguran da pravna država pravilno funkcionira, iskorištavanje vlastitih talenata i sposobnosti, profesionalno i osobno razvijanje, dobar posao koji se radi s voljom, priznanja za vlastiti rad itd. Stoga treba omogućiti studentima da svoje vrijednosti ostvare u Hrvatskoj, da se razvijaju i napreduju, da mogu koristiti svoje znanje i vještine, da imaju status i ugled koji zaslužuju te da mogu osigurati egzistenciju i sebi i svojim obiteljima. Sve navedeno može se ostvariti poboljšanjem kvalitete poslijediplomskog studija, osiguravanjem većeg broja stipendija, boljim uvjetima za rad, ali i promjenom statusa znanosti, znanstvenika i visokoobrazovanih stručnjaka u hrvatskom društvu (Šverko, 2005, str. 1150).

Što se tiče nekih sociodemografskih varijabli (dob, spol, stupanj obrazovanja itd.), istraživanje Hrvatske udruge poslodavaca iz 2018. godine iznosi zanimljive rezultate. Naime, istraživanje je pokazalo kako se iz Hrvatske najčešće iseljavaju ljudi u dobi između 31 i 40 godina. Također, najviše je onih sa srednjom školom i završenim fakultetom. Isto tako, iz Hrvatske se podjednako iseljavaju i žene i muškarci. Rezultate ovog istraživanja za Dnevnik Nove TV komentirala je i sama predsjednica Hrvatske udruge poslodavaca. Istaknula je kako su željeli predstaviti činjenice i obuhvatiti iseljavanje iz Hrvatske od 2013. do 2017. godine te sakupiti i prezentirati odgovore

mladih te zašto se odlučuju na iseljavanje. Od ukupnog broja ispitanika, njih 70% bilo je zaposleno, a 30% ih je imalo visoke plaće za hrvatske pojmove. 60% njih ima razloge iseljavanja navelo je društveno-političke odnose u Hrvatskoj (Forjan, 2018).

2.3. Potisni čimbenici iseljavanja

Emigraciju uzrokuju potisni razlozi i privlačni razlozi te oni opisuju objektivne ekonomske i društvene prilike u matičnoj zemlji i zemlji imigracije. Zbog potisnih čimbenika ili *push factor-a* pojedinac napušta zemlju, dok zbog privlačnih čimbenika ili *pull factor-a* pojedinac odabire neku drugu zemlju. Potisni čimbenici su uglavnom loše ekonomske prilike u matičnoj zemlji, nezaposlenost, diskriminacija, nestabilna politička situacija, razna neslaganja s vrijednosnim sustavom zajednici, nepovoljni uvjeti osobnog i profesionalnog razvoja. Što se tiče privlačnih čimbenika, oni obuhvaćaju bolje ekonomske i političke prilike u zemlji u koju pojedinac imigrira, bolje mogućnosti zapošljavanja, bolji uvjeti rada i životni uvjeti, veće zarade i povoljnije prilike za profesionalno usavršavanje i napredovanje (Šverko, 2005, str. 1151).

No, može se istaknuti kako je nezaposlenost jedan od važnijih potisnih faktora napuštanja zemlje. Rješenje ovog problema bilo bi (Kostanjevečki prema Logan, 2002):

- razvijanje strategije socioekonomskog razvoja kao što su primjerice reforma obrazovnog sustava koja bi omogućavala korištenje stečenih znanja i vještina nakon školovanja,
- poboljšanje radnih uvjeta,
- povećanje plaća osobama s profesionalnim sposobnostima i
- postizanje optimalnog odnosa između broja stanovnika zemlje, mogućih izvora kapitala u toj zemlji i stope zaposlenosti.

Kako se i prethodno ustanovilo, mladi se iseljavaju u potrazi za boljim obrazovnim programima i šansama za zaposlenje. Prema podacima Eurobarometra o mladima u Europi iz 2016. godine 32 posto mladih Europljana želi studirati, usavršavati se ili raditi u drugoj europskoj zemlji. Najveći broj mladih koji posjeduju ovakve aspiracije dolazi iz Švedske (57%) dok su mladi Hrvatske pri samom dnu ove ljestvice. Međutim, kada se govori o preseljenju u druge zemlje radi obrazovanja ili zapošljavanja, u tom slučaju razmišljaju u skladu s europskim prosjekom – u 32 posto slučajeva (Potočnik i Adamović, 2018. str. 5).

Osim toga, prema istraživanju prof. dr. sc. Vlaste Ilišin i prof. dr. Spajić Vrkaš (2017, str. 93) mladi naginju opcijama za međunarodnu emigraciju s obzirom na dob, socio-profesionalan status, stupanj obrazovanja te bračni status te vlastitu djecu. Ovdje se radi o obilježjima za koja se može očekivati da će imati najznačajniji potisni ili pak sidreći utjecaj pri važnim odlukama kao što je odlazak u inozemstvo.

2.4. Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2016. godini

U Priopćenju Državnog zavoda za statistiku dani su podaci o vanjskoj i unutarnjoj migraciji stanovništva Republike Hrvatske od 2007. do 2016. godine. Što se tiče vanjske migracije, u 2016. godini u Republiku Hrvatsku iz inozemstva se doselilo ukupno 13.985 osoba, a u inozemstvo se odselilo 36.436 osoba. Saldo migracije stanovništva Hrvatske s inozemstvo iznosi -22.451 te je očigledno bio negativan. Nadalje, u ukupnom broju doseljenih u Republiku Hrvatsku u 2016. najveći udio imali su Grad Zagreb (23,8%) i Splitsko-dalmatinska županija (14%). Prema broju odseljenih osoba u inozemstvo, na prvom je mjestu Grad Zagreb s 13,4% od ukupnog broja odseljenih, slijede Osječko-baranjska županija s 10,0% i Zagrebačka županija s 8,0%. Vezano uz unutarnje migracije, važno je istaknuti nekoliko činjenica. U 2016. mjesto stanovanja unutar Republike Hrvatske promijenilo je 74.752 osobe. Od ukupno dvadeset županija, pozitivan migracijski saldo (više doseljenih nego odseljenih) imaju četiri županije i Grad Zagreb, u kojem je ujedno zabilježen najviši pozitivan migracijski saldo (4.252 osoba). Negativan migracijski saldo ima preostalih 16 županija, dok najveći ima upravo Vukovarsko-srijemska županija (-1.257 osoba). Zaključno, najveći pozitivan saldo ukupne migracije u 2016. godini im Grad Zagreb (2.706 osoba) dok najveći negativan saldo ukupne migracije stanovništva ima Osječko-baranjska županija (- 3.952 osobe) („Državni zavod za statistiku“, 2017).

2.5. Akademska mobilnost

Sam pojam akademske mobilnosti označava boravak studenata, nastavnika ili nenastavnog osoblja visokih učilišta na nekom drugom visokom učilištu sa svrhom studiranja, profesionalnog usavršavanja ili rada. Boraviti se može u Hrvatskoj ili inozemstvu te može biti kraćeg ili duljeg trajanja ovisno o tome radi li se o programu razmjene, profesionalnog usavršavanja, stjecanju pune kvalifikacije kroz pohađanja cijelog studija i sl. Postojane akademske mobilnosti u što većem opsegu vrlo je važno jer donosi pozitivne pomake kako na individualnoj tako i na institucionalnoj i široj društvenoj razini. Kao najveća prednost akademske mobilnosti ističe se povećanje zapošljavanja pojedinca. No, osim toga, važno je naglasiti kako je iskustvo boravka i rada u drugoj zemlji korisno iz razloga što potiče razvijanje novih kulturnih, društvenih i akademskih vrijednosti te time omogućuje i osobni razvoj pojedinca. Što se tiče institucionalne razine, institucije visokog obrazovanja kroz akademsku mobilnost unapređuju kvalitete svoje institucije i svojih studijskih programa. Mobilni studenti, ali i nastavnici, nositelji su novih ideja i kontakata te utječu na povećanje međuinstitucijske i međunarodne suradnje uz razmjenu znanstvenih i stručnih spoznaja te dobrih primjera iz prakse („Profitiraj.hr“, 2016).

Također, valja obrazložiti ključne razlike između akademske mobilnosti i odljeva mozгова. Mobilnost se odnosi na boravak u inozemstvu ili na drugom visokom učilištu u određenom vremenskom trajanju, dok se pod odljev mozгова misli na permanentni odlazak iz zemlje ili određene institucije u inozemstvo. Također, uobičajeno je danas sve više govoriti o cirkulaciji mozгова umjesto o odljevu mozгова. Institut za razvoj obrazovanja smatra da se fenomen odljeva mozгова ne bi trebao vezati uz mobilnost studenata, već da je puno širi društveni problem. Taj problem odnosi se primarno na ograničene mogućnosti na tržištu rada za mlade i ambiciozne visokoobrazovane ljude. Koliko će se studenata vratiti u Hrvatsku, a koliko će ih ostati u inozemstvu prvenstveno ovisi o njihovim izgledima za ostvarenje njihovih profesionalnih ciljeva na hrvatskom tržištu rada. Također, uobičajeno je danas sve više govoriti o cirkulaciji mozгова umjesto o odljevu mozгова. Institut za razvoj obrazovanja smatra da se fenomen odljeva mozгова ne bi trebao vezati uz mobilnost studenata, već da je puno širi društveni problem. Taj problem odnosi se primarno na ograničene mogućnosti na tržištu rada za mlade i ambiciozne visokoobrazovane ljude. Koliko će se studenata vratiti u Hrvatsku, a koliko će ih ostati u inozemstvu prvenstveno ovisi o njihovim izgledima za ostvarenje njihovih profesionalnih ciljeva na hrvatskom tržištu rada. Iz toga proizlazi iznimna važnost koordiniranog

djelovanja različitih nacionalnih politika. tijela nadležna za visoko obrazovanje, gospodarstvo, tržište rada, visokih učilišta, organizacija civilnog društva i drugih dionika koji bi trebali osigurati uvjete za zapošljavanje hrvatskih visokoobrazovanih građana. Isto tako, putem programa stipendiranja moguće je pridonijeti povratku stipendista te time spriječiti mogući odljev mozgova. To je moguće ukoliko se primjerice ugovorom stipendiste obvezuje na povratak u Hrvatsku ili matičnu instituciju. Također, programima stipendiranja moguće je staviti fokus na stipendiranje deficitarnih zanimanja na tržištu rada te na ta način osigurati veću zapošljivost onih studenata koji će se vratiti po završetku stipendije („Profitiraj.hr“, 2016).

Jedan takav program koji omogućuje mobilnost studentima jest Erasmus+ program Europske unije za potporu mladima u obrazovanju, osposobljavanju te sportu u Europi. Njegov proračun iznosi 14,7 milijardi eura te se tim novcima daje prilika više od 4 milijuna mladih Europljana da se osposobljavaju, studiraju, volontiraju i stječu iskustva u inozemstvu. Valja napomenuti da program ne nudi prilike samo studentima već i organizacijama različitih profila, uključujući sveučilišta, pružatelje usluga obrazovanja i osposobljavanja, istraživačke organizacije itd. Cilj programa Erasmus+ jest doprinos strategiji Europa 2020. za rast, radna mjesta i socijalnu uključenost te promicanje održivog razvoja partnera programa u području visokog obrazovanja. Osim toga, izričiti se naglasak stavlja na pitanje smanjenja nezaposlenosti, posebice među mladima („Europska komisija“, bez dat.)

Između 2013. i 2016. godine, oko 5.000 studenata iz Hrvatske steklo je internacionalno iskustvo studiranja ili stručne prakse kroz Erasmus program. Studenti su se dosad najčešće odlučivali za mobilnost u svrhu studiranja dok stručna praksa u inozemstvu sve više dobiva na popularnosti no još uvijek nije dovoljno zaživjela. Dr.sc. Branka Bernard iz Odjela za visoko obrazovanje Agencije za mobilnost i programe Europske unije istaknula je kako na stručnu praksu u inozemstvo odlazi znatno manji broj studenata u odnosu na mobilnost u svrhu studija. Razlog tome može se pronaći u činjenici što stručna praksa nije sistematizirana na razini Europe i vrlo često je na samom studentu da pronađe instituciju na kojoj će odraditi svoju studentsku praksu. Dr.sc. Bernard naglašava kako se studenti s razmjena vraćaju bogatiji novim iskustvom, znanjem te vještinama te proširenim vidicima. Stečene vještine neophodne su kasnije u profesionalnom životu. Poslodavci sve više stavljaju naglasak na takozvane *soft skills* koje podrazumijevaju fleksibilnost, dobre komunikacijske vještine, otvorenost radu u internacionalnim zajednicama i

snalažljivosti u novim uvjetima. Sve navedeno stekne se sudjelovanjem u Erasmus+ stručnoj praksi te se studentima svakako preporuča da se odvažte te prošire svoje vidike sudjelovanjem u takvom programu (Modrić, 2016).

2.6. Hrvatska kao zemlja odljeva mozgova

Hrvatska je tradicionalno bila uglavnom prostor iseljavanja, a emigracija je većinom bila potaknuta primarno spletom ekonomskih i političkih motiva. Može se reci kako će emigracija dobrim dijelom nažalost poprimila trajna obilježja i to kroz sva povijesna razdoblja te također u današnjici (Župarić-Iljić, 2016, str. 3).

U posljednjih desetak godina vrlo je očit trend povećanog iseljavanja hrvatskih državljana čime se migracijski saldo postaje sve negativniji, naročito od razdoblja ulaske Hrvatske u Europsku uniju. Nadalje, ne treba zanemariti ni činjenicu kako je od 2008. do kraja 2015. godine zabilježen negativan rast bruto domaćeg proizvoda, a to je posljedično dovelo do nepovoljne gospodarske situacije, smanjene opće stope zaposlenosti, visoke stope nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti, pada životnog standarda, nemogućnosti pronalaženja posla u struci, pogotovo za visokoobrazovane, neadekvatna plaća s obzirom na kvalifikaciju itd. Sve navedeno dovelo je do toga da su pojedinci donijeli odluku o privremenom ili trajnom iseljavanja (Župarić-Iljić, 2016, str. 4).

Ono što također valja istaknuti jest i nekoliko povijesnih činjenica o iseljavanju visokoobrazovanih iz Hrvatske. Tako se u hrvatskim medijima moglo štošta pročitati Među ostalim, moglo se saznati kako se 2004. godine čak 50-70% mladih želi iseliti iz Hrvatske („Hrvatska revija“, broj 1, 2004). Nadalje, da je Hrvatsku od 1993. do 2003. godine napustilo 5000 („Ministarstvo znanosti i tehnologije“, 2003) i 150.000 mladih te visokoobrazovanih ljudi („Hrvatska ljevica“, broj 3, 2003), da se u inozemstvu školuje između 680 i 9.600 hrvatskih građana (Večernji list, 2002) te da odljev mozgova Hrvatsku zakida za milijune dolara godišnje („Hrvatsko slovo“, 2001). Stvarnost je takva da ni dan danas ne možemo provjeriti ove podatke (Šverko, 2005, str. 1151). Broj ljudi koji su uistinu iselili u periodu od osamostaljenja do danas, nepoznati su, baš kao što su i procjene financijske štete samo procjene. Može se navesti i to da je početkom 2003. godine, tadašnji ministar znanosti, iznio procjenu da je između 1991. – 2001. u inozemstvo otišlo 4 738 visokoobrazovanih osoba te da odljev mozgova ne može premašiti, u najgorem slučaju, 10.000 osoba. Nalazimo da je riječ o brojčano maloj populaciji od 0,74% od

ukupnog broja stanovništva Hrvatske u to vrijeme. Nadalje, prema službenim podacima tadašnjeg Ministarstva znanosti i tehnologije, između 1990. i 2000. Hrvatsku je napustilo 849 znanstvenika od kojih 249 iz područja tehničkih znanosti, 139 osoba medicinske znanosti, 244 osoba iz prirodnih znanosti te iz ostalih znanosti, 217 osoba. Prema tim podacima, znanstvenici emigranti najčešće su bili u dobi između 40 i 49 godina. Doktori znanosti, njih 346 ili 40,75% u najvećem su broju odlučili napustiti domovinu i iseliti. Nakon njih slijede magistri (319 ili 37,57%) te mladi istraživači (184 ili 21,67%) (Adamović i Mežnarić, 2003, str. 147).

Postoje brojna istraživanja koja govore u prilog tome kako se trend iseljavanja posebice mladih obrazovanih ljudi nastavlja posljednjih godina. O tome se mogu naći podaci s posljednjeg izvješća Eurostata. U drugim državama Europske unije dulje od godinu dana živi 348.300 radno sposobnih osoba u dobi od 20 do 64 godine s hrvatskim državljanstvom. To je 82.300 osoba ili 31% više nego tijekom 2013., godine kada je Hrvatska ušla u Europsku uniju. Oni danas čine čak 14% ukupnog radno sposobnog stanovništva iz Hrvatske koji su odlučili iseliti iz u neku drugu zemlju članicu EU i tamo raditi. Od Hrvatske, lošija je još jedino Rumunjska čiji radnici u drugim državama Unije čine 19% ukupno radno sposobnog stanovništva te Litva koja pak ima 15% radnika izvan svojih granica. Isto tako, prema podacima Eurostata, gotovo 80% radno sposobnih hrvatskih državljana koji žive izvan domovine je zaposleno, što je pri samom vrhu zaposlenosti među emigrantima same EU, ali i značajno više od stope zaposlenosti u samoj Hrvatskoj koja iznosi 63,6%. Ta stopa ujedno je i među najnižima među zemljama članicama EU (Grčka i Italija jedine su zemlje s nižom stopom zaposlenosti) (Turčin, 2018).

No, ono što uistinu zabrinjava jest obrazovna struktura radno sposobnih hrvatskih državljana koji žive izvan Hrvatske. Prema izvješću Eurostata za 2017. godinu, broj radnika s niskom stručnom spremom u periodu od 2013. do 2017. godine rastao je za tek 4%. Broj onih sa srednjom stručnom spremom koji ujedno čine većinu u obrazovnoj strukturi radno sposobnih Hrvata, narastao je za 35%. No, broj visokoobrazovanih narastao je za čak 66%. Ovdje se radi o dvostruko većem porastu od prosječnog porasta visokoobrazovanih među svim emigrantima iz država Europske unije, koji iznosi 32,5%. Isto tako, Portugal je jedina država pripadnica Europske unije koja ima veću stopu rasta (ona iznosi 78%) broja visokoobrazovanih među onima koji su napustili svoju zemlju i otišli raditi u drugu zemlju Unije (Turčin, 2018).

Ukoliko se govori u realnim brojkama onih s hrvatskom putovnicom i završenim fakultetom koji rade u drugim državama Europske unije, ta brojka je u razdoblju od 2013. do 2017. godine narasla sa 36 600 na čak 60 600. Tih 24 000 visokoobrazovanih ljudi predstavlja razliku između onih koji su se u tom periodu iz drugih država vratili u Hrvatsku i onih koji su u istom priodu otišli. Pretpostavka je kako su se oni stariji, iznad 60 godina, vratili, dok se veći broj mlađih odselio. Isto tako, Eurostat je uzeo u obzir samo one stanovnike koji u drugim državama Unije žive najmanje 12 mjeseci ili imaju namjeru ostati barem godinu dana (Turčin 2018).

Dr. Mirjana Adamović s Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu, koautorica istraživanja “Prethodna iskustva migracije i aspiracije za migracijom mladih u Hrvatskoj” smatra da su gore navedeni podaci i više nego alarmantni. Ona je istaknula kako je potpuno jasno da se Hrvatska suočava s kontinuiranim odljevom stručnjaka čiji povratak u većini slučajeva nije realno očekivati. Istraživanje koje je provela pod koordinacijom Zaklade “Friedrich Ebert” pokazalo je kako mladi sve više uče jezike i rade na sebi kako bi mogli pronaći posao izvan Hrvatske i to u svojoj struci. Ranije je visokoobrazovanom kadru primarni razlog za iseljavanje bio napredovanje te usavršavanje u poslu, a danas su to materijalni standard, plaća i pronalazak posla. Postotak visokoobrazovanih u ukupnom broju radnika koji žive izvan Hrvatske je 17,4%. Valja reći kako je tih 17,4% još uvijek niži udio od onog udjela koji visokoobrazovani čine u ukupnom broju radno sposobnih osoba u Hrvatskoj (Vrdoljak, 2018).

<i>GODINA</i>	<i>UKUPNI BROJ</i>	<i>NISKA STRUČNA SPREMA</i>	<i>VISOKA STRUČNA SPREMA</i>
<i>2013.</i>	<i>266.000</i>	<i>74.900</i>	<i>36.600</i>
<i>2014.</i>	<i>276.000</i>	<i>70.800</i>	<i>41.800</i>
<i>2015.</i>	<i>296.800</i>	<i>66.500</i>	<i>47.300</i>
<i>2016.</i>	<i>329.500</i>	<i>79.600</i>	<i>54.600</i>
<i>2017.</i>	<i>348.300</i>	<i>77.900</i>	<i>60.600</i>

Tabela 1 Stanovnici s hrvatskim državljanstvom koji žive u nekoj drugoj državi Europske unije u dobi od 20 do 64 godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Eurostata, 2017

Iz tablice 1 može se iščitati kako je ukupan broj stanovnika s hrvatskim državljanstvom koji žive u nekoj drugoj državi Europske unije (dob između 20 i 64 godina) rastao tokom godina Točnije, između 2013. i 2017. godine taj broj povećao se za 82.300 osoba od kojih je čak 24.000

visokoobrazovanih. Ono što je također vidljivo jest da se broj osoba s niskom stručnom spremom nije alarmantno povisio, dok se to isto ne može reći za broj visokoobrazovanih osoba.

3. KAKO ZAUSTAVITI ODLJEV MOZGOVA IZ HRVATSKE?

Ukoliko Hrvatska svoj napredak želi temeljiti na znanju, mora poraditi na mjerama koje će spriječiti odljev mozgova. Upotreba znanja i vještina visokoobrazovanih ljudi ključ je za razvoj Hrvatske, a ukoliko će oni nastaviti odlaziti iz domovine, razvoj će biti znatno otežan, ako ne i nemoguć. Osim državnog i privatnog sektora, nevladine organizacije također trebaju raditi na borbi protiv odljeva mozgova i to na način da se kroz mlade i obrazovane ljude hrvatska znanost poveže sa globalnom znanosti. Mlade ljude poželjno je poticati na profesionalnu i kratkoročnu emigraciju te istovremeno osigurati sve uvjete nužne za njihov povratak te na taj pretvoriti negativan fenomen odljeva mozgova u pozitivan fenomen cirkulacije mozgova (Horvat, 2004).

3.1. Neke mjere za zaustavljanje odljeva mozgova

Govoreći o problemu iseljavanja, valja se osvrnuti na termin cirkulacije i mogućnostima koje ona donosi. Dakle, iseljavanje se tako ne mora doživjeti kao trajan, demografski, ekonomski i socijalni gubitak za državu iz koje se iseljava ukoliko se razvije nacionalna strategija u smjeru poticanja mobilnosti, ali i privlačenja iseljenika nazad u Hrvatsku te pokušaja njihova zadržavanja ili njihove cirkulacije između više lokacija. Iz tog proizlazi kako se na iseljništvo, naročito ako je ono kratkoročno ili srednjoročno, može gledati kao na resurs kojim državljani Hrvatske na boravku u inozemstvu stječu nova znanja, iskustva, financijski i socijalni kapital kojim zatim mogu pomoći budućem društvenom i gospodarskom razvoju Hrvatske. To se može desiti jedino ukoliko se bude pametno ulagalo u mjere njihova povratka ili kontakta s domovinom. No, svakako valja istaknuti činjenicu da potencijali i prednosti povratničkih tokova u Hrvatsku nisu dovoljno istraženi ni obrađeni, kao ni tema potencijala poticane, planirane, regularne imigracije određenih useljeničkih profila u Hrvatsku („Tportal.hr“, 2018).

I sama ministrica Divjak osvrnula se na cirkulaciju mozgova u jednom intervjuu. Smatra da bi cirkulacija mozgova trebala postati moto hrvatskog predsjedanja Europskom unijom u prvoj polovici 2020. te se moraju otkriti mehanizmi, bili oni u gospodarstvu ili obrazovanju i znanosti, koji omogućavaju tu cirkulaciju da se stječu iskustva diljem svijeta, ali i da se ljudi vraćaju i donose stečena iskustva, a ne da Hrvatska obrazuje radnu snagu za razvijene države („Tportal.hr“, 2018).

Nadalje, vladajući bi trebali nastojati poboljšati poziciju znanosti u Hrvatskoj i to tako da povećaju dosadašnja ulaganja u istraživanje i razvoj. Ministarstvo znanosti i obrazovanja je 2018. godine ostvarilo povijesni iskorak u iznosu financiranja znanosti. Veliki udio povećanja u odnosu na prethodne godine dolazi iz investicija iz strukturnih fondova, no značajna povećanja ostvarena su i iz proračunskih i drugih izvora. U tablici 2. mogu se vidjeti proračunske stavke s povećanjem ulaganja („Ministarstvo znanosti i obrazovanja“, 2018).

Proračunske stavke			
Stavka	2017.	2018.	povećanje
<i>Ugovorno financiranje znanstvene djelatnosti</i>	<i>59,5 milijuna kuna</i>	<i>68 milijuna kuna</i>	<i>8,5 milijuna kuna (15% povećanje)</i>
<i>Doktorandi Hrvatske zaklade za znanost (HrZZ)</i>	<i>42 milijuna</i>	<i>49 milijuna</i>	<i>7 milijuna (17% povećanje)</i>
<i>Projekti HrZZ</i>	<i>90 milijuna kuna</i>	<i>95 milijuna kuna</i>	<i>5 milijuna (5% povećanje)</i>
<i>Poticanje Obzor 2020. projekata</i>	<i>0</i>	<i>7 milijuna kuna</i>	<i>7 milijuna kuna</i>

Tabela 2 Proračunske stavke s povećanim iznosom ulaganja

Izvor: Vlastita izrada prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja, 2018.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja će u 2018. godini za znanost iz proračunskih sredstava investirati oko 220 milijuna kuna, a to je povećanje za oko 28 milijuna kuna u odnosu na 2017. godinu. Isto tako, u aktualnoj godini počinju se realizirati veliki iskoraci u financiranju znanosti iz strukturnih projekata. Naime, u sklopu operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.* Ministarstvo ima na raspolaganju skoro 3 milijarde kuna (EU sredstva i RH sufinanciranje) za izvrsnost u znanosti te je od tog iznosa 334 milijuna eura (EU dio) osigurano samo za ulaganje u znanost i istraživanje. U novom programskom razdoblju 2021. - 2027. očekuje se najmanje dvostruko veći iznos za ulaganje u znanost i istraživanje jer je upravo ulaganje u znanost i istraživanje glavni pokretač gospodarstva i društva općenito („Ministarstvo znanosti i obrazovanja“, 2018).

Nadalje, ukoliko Hrvatska želi spriječiti ili barem smanjiti odljev mozgova, valja poticati internacionalne suradnje te širiti mrežu kontakata sa znanstvenicima iz cijelog svijeta, razvijati specijalne programe za otkrivanje mladih talenata čije sposobnosti valja kontinuirano

unaprjeđivati i razvijati i osigurati sigurno zaposlenje za takve osobe (Adamović i Mežnarić, 2003, str. 4).

Ovdje je nezaobilazno spomenuti i reformu obrazovnog sustava koja je prijeko potrebna u smanjenju odljeva mozgova u budućnosti. Ta reforma ima za zadatak omogućiti učenicima da bolje i efikasnije koriste stečene vještine i znanja, poboljšati uvjeti istraživačkog rada, poboljšati radne uvjete, osigurati visinu plaće koja je sukladna s profesionalnim kvalifikacijama osobe te pružiti još mnoge druge uvjete koje imaju zadatak smanjiti odljev mozgova. Osim toga, uspostava javno-privatnog partnerstva svakako može imati pozitivan učinak na to da mladi i obrazovani odluče vjerovati u sustav i ostati raditi ondje gdje su i rođeni te obrazovani. Naravno, kada bi uz sve navedeno porasle i plaće, oni koji planiraju iseliti vjerojatno bi promislili o ispravnosti te odluke. Nadalje, tu su još različiti poticaji poput hipotekarnih zajmova, stabilnost radnog mjesta, osigurana mjesta u vrtiću kako bi se obitelji mogle proširivati, bolja kvaliteta obrazovanja u osnovnim i srednjim školama itd. Sve navedeno zasigurno bi pridonijelo odluci ostanka visokoobrazovanih u Hrvatskoj. Isto tako, Hrvatska bi trebala raditi na poboljšanju mirovinskog sustava i zakona o radu. Industrijalizacija u zemlji i nije na nekoj pohvalno razini no ukoliko se uspješno oživi, stvoriti će se nova radna mjesta koja su ključ za smanjivanje toliko aktualne nezaposlenosti (Sundac i Stumpf, 2016, str. 203).

Trenutno je vrlo izgledan nastavak trenda iseljavanja radne snage iz Hrvatske, posebice mladih svih stupnjeva obrazovanja, pa tako i visokog stupnja obrazovanja te različitih profesija, a nikakva protektivna politika spram zadržavanja populacije na hrvatskom teritoriju to ne može u potpunosti spriječiti, niti bi takvo što trebala u potpunosti nastojati. No, zato se veća pozornost treba usmjeriti na stvaranje i održavanje strukturnih preduvjeta za prevenciju gubitka visokoobrazovanog stanovništva i zadržavanja takvih potencijala u zemlji. Takvo što moguće je postići prije svega povećanjem pozitivnih ekonomskih parametara na tržištu rada, povećanjem zapošljivosti te smanjenjem stope nezaposlenosti, što se kratkoročno gledano, zasada ne čini ostvarivim. Čak ni pozitivna gospodarska kretanja ne bi u potpunosti spriječila iseljavanja određenih profesija, poput onih visokokvalificiranih, no bitno bi ga ublažila. Stoga, stručnjaci neprestano predlažu da se ulaže u poboljšanje uvjeta rada i uvjeta napredovanja, ponajviše za one struke koje su najviše izložene potencijalu za iseljavanje, poput zdravstvenog, znanstvenog i tehničkog sektora, ali i drugih (Župarić-Iljić, 2016, str. 12).

Ono čime se dosada neuspješno nastojalo urediti pitanja migracije u i iz Hrvatske bio je dokument naziva Migracijska politika Republike Hrvatske. Umjesto da se fokusirala na viziju strategijskog razvoja budućih koristi od migracijskih procesa u dva ciklusa (2007.-2008. i 2013.-2015.), ona je bila usmjerena prije svega na tehničko-regulatorna, statusna i sigurnosna pitanja u vezi migracija. Konkretno, takva Migracijska politika rezultirala je nizom ad hoc rješenja i mjera, koje su zapravo bile dovedene od strane represivnog organa izvršne vlasti (MUP). Time je ona svedena na tehničke-upravne aspekte vozne politike, statusnih pitanja stranaca, hrvatskog državljanstva, azila, integracijske politike, neregularnih migracija i hrvatske dijaspore. Nimalo se pozornosti nije posvetilo gorućim pitanjima iseljavanja radno sposobnog stanovništva, naročito onih s visokim stupnjem obrazovanja, a kamoli projektiranju useljavanja određenih profila koji nedostaju na tržištu rada, a koji su iselili iz domovine u potrazi za boljim radnim uvjetima te koji se nemaju namjeru vratiti, barem ne skoro (Župarić-Iljić, 2016, str. 12).

Ministrica Divjak u intervjuu za Tportal ističe kako se aktivno radi i na sustavu stipendiranja te da se za ovu školsku godinu udvostručio broj stipendija u odnosu na prošlu godinu. Tako je ministarstvo osiguralo novac za više od deset tisuća stipendija za studente slabijeg imovinskog stanja i 3.400 STEM stipendija („Tportal.hr“,2018).

Božić (2004, str. 291) naglašava kako „migracijski obrasci koje bi trebala uključivati nova migracijska strategija trebaju obuhvaćati sljedeće politike i mjere: “1. Zadržavanje populacije; 2. Generiranje remigracije: a) radne remigracije, b) remigracije visoko-obrazovane populacije, c) remigracije izbjeglica; 3. Generiranje imigracije: a) radne imigracije, b) potrošačke i imigracije kvalitete života, c) poduzetničke imigracije, d) imigracije potomaka iseljenika; 4. Generiranje cirkulacije preko granica Hrvatske; 5. Reguliranje unutarnje migracije”.

Što se tiče zadržavanja visokoobrazovanih, grad Varaždin također aktivno razmišlja o mogućim rješenjima. Naime, u gradu Varaždinu razmatraju se mjere kojima bi se zaustavio odljev liječnika u varaždinskoj bolnici. O toj temi obavljen je i razgovor s ravnateljem bolnice dr. Nenadom Kudelićem. Sastanku su prisustvovali također gradonačelnik Varaždina, Ivan Čehok te zamjenik varaždinskog župana, a glavna tema bila je ostvarenje ideje da se varaždinskim liječnicima osiguraju stambeni prostor. Naime, grad Varaždin uredio je četiri stana u naselju Hrašćica za koje će bolnica raspisati natječaj. Predloženo je da dio najamnine sufinanciraju grad i županija, a dio bi plaćali sami liječnici koji će biti u mogućnosti i otkupiti stan, ukoliko će to

htjeti. Ravnatelj Kudelić istaknuo je kako dva liječnika neophodna za funkcioniranje čekaju na spomenutu dodjelu stanova. Dogovoreno je i da Grad Varaždin i Opća bolnica Varaždin u skladu s potrebama same bolnice otvore dječji vrtić koji će biti smješten u krugu bolnice. Sudionici sastanka istaknuli su kako, primjerice, Norveška i Švedska, ali i druge europske zemlje, imaju vrtiće u sklopu većih tvornica, bolnica i na taj način potiču natalitet. Hrvatska bi, osim poticanja nataliteta, na taj način potencijalno zadržala one liječnike koji možda razmišljaju o odlasku u inozemstvo. Gradonačelnik je istaknuo kako će pokušati do kraja godine uz suradnju s Općom Bolnicom Varaždin ostvariti ovaj cilj i na taj način doskočiti problemu s kojim se suočavaju gotovo sve hrvatske bolnice i domovi zdravlja, a to je zaustaviti odljev liječnika (Bet, 2018).

3.2. Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa

Kada se govori o mjerama i pokušajima da se mladi ljudi zadrže u Hrvatskoj, neizostavno je spomenuti mjeru stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Radi se o mjeri aktivne politike za uključivanje mladih na tržište rada odnosno cilj je stjecanje prvog radnog iskustva te se putem mjere osposobljava mlade osobe za rad na radnom mjestu u zvanju za koje su se obrazovali („Mjere.hr“, 2018). To je mjera u kojoj bi trebali biti zadovoljni i poslodavac i zaposlenik. No jesu li uistinu obje strane zadovoljne, saznat će se u nastavku.

Ovu mjeru mogu koristiti nezaposlene osobe do navršениh 30 godina koje nemaju više od 12 mjeseci staža u zvanju za koje su se obrazovale. Što se tiče samog financiranja mjere, ona se financira iz nacionalnih i europskih izvora te se poslodavcu tako isplaćuje obvezni doprinos mirovinskom osiguranju u iznosu od 7.314,24 kn za 12 mjeseci te obvezni doprinos zdravstvenom osiguranju u iznosu od 5.668,56 kn za 6 mjeseci. Osim toga, poslodavcu se isplaćuje i trošak obrazovanja do 7.000 kn. Što se tiče novčane naknade tj. pomoći polazniku, ona iznosi 2.751,84 kn te je isplaćuje Zavod. Isto tako, u slučaju da je potrebno, trošak polaganja stručnog ili majstorskog ispita pokriva Zavod dok troškove prijevoza isplaćuje poslodavac. Dakako, polaznici stručnog osposobljavanja mogu raditi u državnoj/javnoj upravi, javnim službama, jedinicama lokalne uprave i regionalne samouprave, ali i kod poslodavaca koji obavljaju gospodarsku djelatnost („Mjere.hr“, 2018). No, pitanje koje se nameće jest je li ova mjera uspješna u onome što ima za cilj. Može li ova mjera dugoročno smanjiti nezaposlenost te posljedično tome, smanjiti odljev mozgova iz Hrvatske?

Jasno je da kako je osnovni razlog zašto mladi odabiru stručno osposobljavanje jest potreba za bilo kakvim radnim iskustvom, a posebice potreba za radom u struci. Neka od zasigurno pozitivnih iskustva jesu stjecanja novih znanja i poznanstava, no javljaju se i nedostaci mjere poput nedostatne novčane naknade, vrlo loših šansi za zapošljavanje nakon završetka mjere, manjak prikupljenog stručnog znanja, osjećaj iskorištenosti kao besplatne radne snage i „cirkularnost“ mjere koja znatno otežava zapošljavanje na radnom mjestu gdje je osposobljavanje provedeno (Marasović, 2018.).

Matejčić (2015) u svojem članku ističe kako je jedan od najvećih problema ove mjere činjenica da oko dvije trećine svih ugovora za stručno osposobljavanje čine ugovori koji su sklopljeni u javnoj upravi. To ne bi bio problem da javna uprava nema zabranu zapošljavanja od 2014. godine, što zapravo naglašava apsurdnost ove mjere koja, po mišljenju autorice, ima za cilj stvoriti četu službenika koji neće nastaviti raditi na radnom mjestu za koje su se stručno osposobili. Valja spomenuti kako je za 2014. godinu u svrhu provedbe ove mjere isplaćeno 962.603.200,08 kn od čega je za osposobljavanje službenika u javnoj upravi osigurano više od 500 milijuna kuna. Navedeno potvrđuje i Ena Knežević, članica inicijative „Za rad spremne“ koja se aktivno bavi mladima na tržištu rada i analizom ove mjere, upozorava na nedostatke: „Umjesto da osobe ostanu raditi na istim radnim mjestima gdje su se osposobili/e, nažalost, oko 60 posto mladih koji se stručno osposobljavaju u javnom sektoru služe samo izmjeni i iskorištavanju jeftine, odnosno besplatne radne snage ili za kuhanje kave, obavljanje pomoćnih poslova itd, gdje nerijetko nauče jako malo ili ništa. Smisao ove mjere je stoga promašen te se ona nepromišljeno koristi, jer bi se ona trebala pretežno koristiti u realnom sektoru, gdje mladi imaju šansu nakon odrađenog osposobljavanja uistinu i ostati, odnosno zaposliti se kod poslodavca kod kojeg su se osposobljavali.“ Dakako, ne treba generalizirati te zasigurno postoji mnogo pozitivnih iskustava gdje su polaznici ove mjere naučili važne vještine i stekli znanje te u krajnjem slučaju, postali zaposlenici na radnom mjestu gdje su obavljali stručno osposobljavanje.

Nadalje, javlja se problem vrlo niskih naknada i činjenice da se sa 2.700,00 kn ne mogu pokriti osnovni životni troškovi, a naročito ne troškovi preseljenja, stanarine, režija itd. Navedeno potvrđuje istraživanje Baze za radničku inicijativu i demokratizaciju prema kojem je više od tri četvrtine osoba uključenih u stručno osposobljavanje za vrijeme korištenja mjere živjelo kod roditelja ili rodbine (Matejčić, 2015).

Sljedeći problem koji se javlja jest to da je stručno osposobljavanje na neki način srušilo cijenu rada. Ova mjera svakako jest imala pozitivne efekte u jeku najveće krize jer je mladima pružilo priliku da steknu iskustvo. No, čim su poslodavci uvidjeli da država osigurava besplatne radnike, normalni ugovori o radu su se prorijedili te onaj tko nije želio raditi za minimalac ili pak nije mogao živjeti od njega, iselio je iz države. Odjednom se mimo stručnog osposobljavanja vrlo teško moglo naći mjesto kod brojnih profesija koje odlično stoje na tržištu i koji mogu ponuditi vrlo dobru plaću. Stoga je vrlo važno da se novac izdvojen za zapošljavanje nezaposlenih, naročito mladih, treba usmjeriti onim ljudima koji bi bez poticaja teško ili nikako pronašli posao umjesto da taj novac tvrtkama bude izvor jeftine radne snage (Gatarić, 2017.)

Marin Živković (2017) iz Mreže mladih Hrvatske također smatra da je mjera stručnog osposobljavanja postala supstitucija pripravništva koje kao takvo gotovo više i ne postoji te je počela napadati i klasična radna mjesta, dok je u nekim strukama postala jedini ulaz na tržište rada. Smatra da umjesto „od karijere do mjere“ će se dobiti reforma „bez mjere nema karijere“. Također ističe kako 70% mladih od 34 godine i dalje živi s roditeljima te naknada od 2.700,00 kn to ne može promijeniti. A naročito ne ukoliko po isteku mjere, polaznik mjere se zamjeni drugim polaznikom.

Zamjerke na mjeru iznosi i Matica hrvatskih sindikata. Oni pak ističu kako se mjera proširila i na IT sektor u kojemu nedostaje ljudi i u kojima su plaće visoke, pa se tako ta mjera raspisuje i za programere koji mjesečno primaju uistinu prenisku naknadu (Tportal.hr, 2017).

Nezaposlenost i iseljavanje mladog radno sposobnog stanovništva ozbiljni su problemi s kojima se suočava Hrvatska i njeno društvo. Istraživanjem ove problematike, naišlo se na članak autorice Višnje Perin (2008, str. 64) koja je analizirala stručno osposobljavanje kao jedan od načina prevladavanja nezaposlenosti. Istraživanje je provedeno nad odraslim osobama u dobi od 18 do 55 godina koje su bile uključene u proces osposobljavanja u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Istraživano je zapošljavanje nakon provedenog stručnog osposobljavanja. Autorica ukazuje na podatak da je najveći učinak ovakva tipa osposobljavanja bio kod osoba koje su mlađe (do 35 godina) te kod onih osoba koje su bile kraće vrijeme nezaposlene (do 12 mjeseci). Ono što se nije pokazalo značajno u istraživanju jesu spol i prethodno završena škola.

3.3. Reforma obrazovnog sustava

Reforma obrazovnog sustava ili kurikularna reforma jedna je od prvih mjera kojom započinje realizacija Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije na kojoj će raditi velik broj stručnjaka te radnih skupina. S ciljem da predložene promjene mogu odgovoriti na stvarne potrebe obrazovnog sustava, na kurikularnoj se reformi očekuje vrlo važan doprinos učitelja, odgojitelja, stručnih suradnika i naravno, ravnatelja odgojno-obrazovnih ustanova. Cilj ove reforme jest uspostavljanje usklađenog i učinkovitog sustava odgoja i obrazovanja i to kroz cjelovite sadržajne i strukturne promjene, a sve kako bi se učenicima osiguralo korisnije i smislenije obrazovanje. To obrazovanje će biti usklađeno s njihovom razvojnom dobi i interesima te bliže svakodnevnom životu i potrebama. Takvo obrazovanje osposobiti će ih za suvremeni život, svijet rada i nastavak obrazovanja. Osim učenika, donosi pozitivne promjene i za roditelje koji će više biti uključeni u obrazovanje djece, očekivanja će biti jasno iskazana, a ocjenjivanje objektivnije te za nastavnike i učitelje koji će moći kreativnije raditi uz manje administrativnih obveza („Kurikulum.hr“, 2018).

Ove jeseni počinje provođenje reforme. Sve će promjene, dakako, biti uvedene stupnjevito, a u prvoj fazi obuhvaća sljedeće („Kurikulum.hr“, 2018):

- izradu kurikuluma svih razina i obrazovanja koje se temelji na odgojno-obrazovnim ishodima,
- prijedlog novog sustava vrednovanja te izvještavanja o učeničkim postignućima,
- sustavno osposobljavanje učitelja za primjenu novih kurikuluma u procesu poučavanja i
- prijedlog načela za izradu priručnika i udžbenika i ostalih nastavnih pomagala te digitalizaciju istih uz korištenje IKT-a u obrazovanju.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja objavilo je popis škola odabranih za eksperimentalno provođenje kurikularne reforme koja kreće od rujna 2018. godine. Od 215 prijavljenih, odabrane su 72 škole, od toga 46 osnovnih i 26 srednjih škola. Eksperimentalnom primjenom obuhvaćena su 8.500 učenika i 1.500 učitelja u prvim, trećim i sedmim razredima osnovnih škola te prvim razredima srednjih škola. Također, svim učenicima i nastavnicima u svrhu provođenja ovog projekta osigurani su tableti (Lilek, 2018). Ministrica Blaženka Divjak ističe kako su škole odabrali na način da je pokrivena cijela Hrvatska tj. iz svih županija odabrane su barem po dvije

škole. Također, istaknula je kako je za ovaj projekt osigurano 200 milijuna kuna, a same škole neće izdvajati dodatna sredstva.

No, Europska komisija u najnovijem Izvješću o stanju zemlje za 2017. godinu (engl. *Country Report*) objavljenom u ožujku 2018. godine, iznosi niz poraznih i zabrinjavajućih opažanja te ističu kako Hrvatska mora proširiti kapacitete za provedbu strukturnih mjera. Pišu kako se na reformu obrazovanja još uvijek čeka, a ciljevi za visoko obrazovanje 2020. neće biti dostignuti. Isto tako, ciljevi ulaganja u istraživanja i razvoj daleko su od realizacije („Dnevno.hr“, 2018).

Ministrica Divjak kazala je kako se Izvješće odnosi na 2017. godinu, dok je ona resor znanosti i obrazovanja preuzela polovicom 2017. te kako je u Izvješću zabilježeno i ono što je u Ministarstvu znanosti i obrazovanja pokrenuto otkako je ona ministrica. Smatra da je dobro što takvo izvješće postoji jer se na njega može referirati te iskoristiti brojke preporuke. Ističe kako je u izvješću Europska komisija ocijenila kako je pozitivno što se pokrenula kurikularna reforma te je u izvješću navedeno sve što se izravno prepoznaje da je napravljeno, spominju se planovi i eksperimentalna provedba. Kao dobar indikator spominje se da u Hrvatskoj razmjerno malo učenika napušta školu, ali se postavlja i pitanje što se događa kada učenik završi školovanje pa traži posao ili nastavlja školovanje. Komisija je također upozorila da treba povećati izdvajanja za obrazovane, znanost i istraživanje iz državnog proračuna. Ministrica je istaknula kako se s time apsolutno slaže te da je cilj da do 2020. udio izdvajanja iz BDP-a za znanost i istraživanje bude 1,4 posto BDPA-a, za razliku od sadašnjih manje od jedan posto. Europski prosjek je 2 posto, dok europski cilj jest da se dostigne čak tri posto. Očigledno je da Hrvatska u tome pogledu jako zaostaje no ministrica navodi kako će osobno inzistirati da se za iduću godinu bitno poveća. Pri tome treba reći kako Komisija upozorava da nije problem samo u izdvajanju iz proračuna, već i suradnja s industrijom i industrijska istraživanja. Slijedeća problematika odnosi se na nedostatno cjeloživotno obrazovanje u Hrvatskoj te je situacija u ovom slučaju iznimno loša. Ministrica se osvrnula na prijepor između sveučilišnih i stručnih studija gdje se pokušalo implicitno pokazati da su stručni studiji nepotrebni ili da su manje kvalitetni od sveučilišnih. Valja težiti tome da se poveća kvaliteta i jednih i drugih, ali ne da se odustaje od stručnih studija („Dnevno.hr“, 2018).

Svakako se može zaključiti ukoliko se kurikularna reforma pokaže uspješnom te učenici već u osnovnim i srednjim školama uistinu nauče bolje raspolagati svojim znanjem te učinkovitije učiti, u tom slučaju taj put je pravi put ka boljem usmjeravanju tih učenika, da svoj trud usmjere

u ono što ih uistinu zanima te da jednog dana kao odrasli ljudi znaju iskoristiti stečene vještine, pronaći posao u struci te ostati živjeti i raditi u Hrvatskoj („Dnevno.hr“, 2018).

4. NEZAPOSLENOST

Nezaposlenost jest stanje u kojemu se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti primjereno svojim kvalifikacijama i sposobnostima, uz primanje uobičajene plaće. Članovi društva koji su djelomično zaposleni te njihova radna snaga nije u punoj mjeri iskorištena i ne rade puno vrijeme kao što i nemaju primanja dostatna za normalno uzdržavanje se također ubrajaju u kategoriju nezaposlenih (Bejaković, 2003., str. 659).

Nadalje, stopa nezaposlenosti je omjer broja nezaposlenih i ukupno raspoloživih resursa radne snage izražen kao postotak. Ta mjera jest najčešće korištena upravo zbog svoje jednostavnosti i jasnoće. Ujedno je i pokazatelj stanja gospodarstva, uspješnosti gospodarske politike te mjerilo težine socijalnih teškoća i razlika u društvu (Birska, 2002. str. 13).

Ukoliko se govori o uzrocima nezaposlenosti u Hrvatskoj, mora se otići dublje u povijest države. Kao i u ostalim zemljama u tranziciji, pa tako i u Hrvatskoj, uzroci nezaposlenosti devedesetih godina su bili mnogobrojni i međusobno povezani. Nezaposlenost se najviše povezivala s različitim privrednim uređenjem u odnosu na socijalizam, propalim poduzećima, promašenom privatizacijom i neučinkovitim privatnim sektorom te radom u sivoj ekonomiji. Osim navedenog, tadašnja loša makroekonomska politika i odgađanje provođenja strukturalnih reformi također su utjecale na smanjivanje perspektivu promjene na bolje (Radman prema Škare, 2002., str 15.)

U Hrvatskoj postoje dva izvora statističkih pokazatelja o zaposlenosti odnosno nezaposlenosti. U prvom redu to su podaci o evidentiranoj nezaposlenosti koje prikupljaju i obrađuju zavodi zapošljavanje te drugi izvor koji čine pokazatelji in ankete radne snage. Tu anketu provode zavodi za statistiku te je njihova metodologija usklađena s pravilima i uputama Međunarodne organizacije rada te Europskog ureda za statistiku. Na taj način se osigurava metodološka usporedivost s istraživanjima u zemljama Europske unije (Bejaković, 2003, str. 660)

Nadalje, valja istaknuti psihološke i socijalne posljedice nezaposlenosti. Anksioznost, depresija, nezadovoljstvo životom, sniženo samopoštovanje, osjećaj beznađa, niža razina dnevne

aktivnosti, socijalna izolacija itd. Sve nabrojeno predstavljaju aspekte funkcioniranja i doživljavanja koje su se pokazale jače izraženima kod nezaposlenih osoba u odnosu na zaposlene. Brojna provedena istraživanja došla su do bitnih činjenica i zaključaka. Primjerice, psihološko zdravlje pada unutar razdoblja od nekoliko prvih tjedana do tri mjeseca nakon ostanka bez posla, nakon čega ostaje stabilno. Izgleda da je trajanje nezaposlenosti mnogo nevažniji faktor od činjenice da je pojedinac izgubio posao (Matko prema Fryer i Payne, 2002.). No, takav zaključak ipak treba uzeti u obzir s dozom opreznosti. Također, psihološke posljedice nezaposlenosti najveće su za ljude srednjih godina, od 30 do 59 godina. Kod žena su zabilježene teže psihološke posljedice, a psihološke posljedice će biti teže što je privrženost zaposlenju veća (Matko prema Daniel i sur., 2002).

Što se tiče socijalnih posljedica nezaposlenosti, tu se mogu istaknuti promjene u radnoj etici pojedinca i vrijednostima rada, kriminalno ponašanje i delikvencija, pojava „podklase“, odljev mozгова i socijalna isključenost. Istraživanja su pokazala da je u životima većine nezaposlenih mladih ljudi prisutna snažna radna etika. Nadalje, većina teorija pretpostavlja jednosmjernu vezu između nezaposlenosti i kriminalnog ponašanja. Drugim riječima, nezaposlenost vodi do kriminalnog ponašanja, ali i kriminalno ponašanje povećava vjerojatnost nezaposlenosti zato što poslodavci nisu skloni zapošljavati kažnjavane. Dugoročna nezaposlenost smanjuje percepciju jednakih šansi i dovodi do toga da mladi ljudi okrivljuju vladu, privatnu industriju te ekonomiju kao odgovorne za svoje stanje. Kombinacija takvih uvjeta navodi neke ljude na pomisao da će biti ekonomski uspješniji ukoliko pristupe ilegalnom tržištu rada. U vezi pojava „podklasa“, ona se formira uoči dugotrajne nezaposlenosti. Predstavlja one nezaposlene sa skromnim obrazovanjem i socijalno marginalizirane ljude odvojene od glavnih struja društva. Odljev mozgovа je pak jedna od najvažnijih posljedica problema nezaposlenosti kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Posljednja od socijalnih posljedica nezaposlenosti navedena je socijalna isključenost koja se ponajprije shvaća kao isključenost iz tržišta rada. Nažalost, socijalna isključenost je kao začarani krug koji ima tri sastavnice, a to su nezaposlenost, siromaštvo te socijalna izolacija (Vujčić, bez dat., str. 6-7).

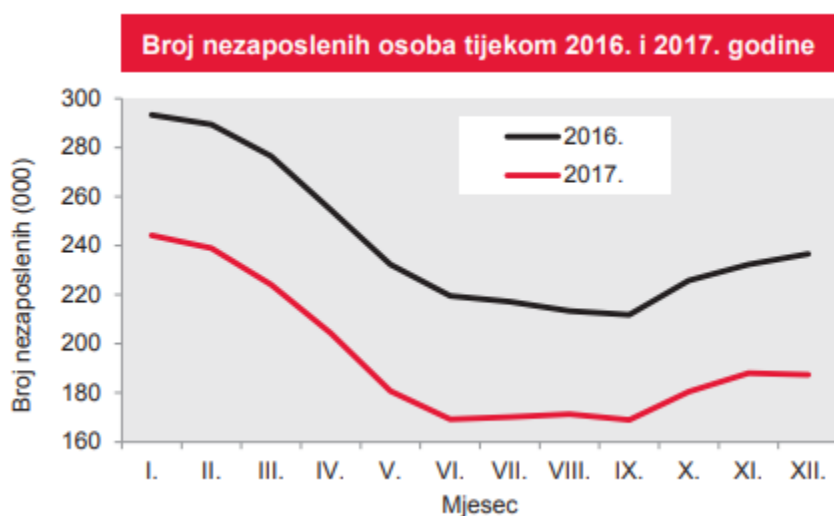
Hrvatsko gospodarstvo općenito odlikuje niska razina uključenosti radno sposobnog stanovništva u tržište rada, a od zemalja Europske unije Hrvatska je u 2015. godini imala jednu od najviših

stopa nezaposlenosti mladih ispod 25 godina, a ta stopa iznosila je visokih 43%. Još su jedino Grčka i Španjolska imale veću stopu nezaposlenosti mladih (Župarić-Iljić, 2016, str. 7).

Stoga, vrlo je važna tzv. „rana intervencija“ među nezaposlenima i onima kojima prijete nezaposlenost. Rana intervencija podrazumijeva da se što ranije i intenzivno počinje baviti s nezaposlenim osobama i onima kojima nezaposlenost prijete. Nužno je rano identificirati potrebe korisnika, pružiti im intenzivnu individualnu podršku te učiniti sve usluge dostupnima, a naročito obrazovne aktivnosti Zavoda za zapošljavanje. Nadalje, valja naglasiti potrebu stjecanja informatičke pismenosti na svim razinama obrazovanja iz razloga što je informatička pismenost danas jedna od, ako ne i najvažnija, komponenta zapošljivosti u gotovo svim sektorima gospodarstva (Perin, 2008, str. 65).

4.1 Analiza nezaposlenosti u Hrvatskoj

U prosincu 2017. godine Hrvatski zavod za zapošljavanje u svojoj evidenciji zabilježio je 187.363 nezaposlenih osoba. To je 20,8% manje nego u istom mjesecu prethodne godine. Valja reći kako je u svakom mjesecu tokom 2017. godine broj nezaposlenih bio manji nego u istom mjesecu 2016. godine („Hrvatski zavod za zapošljavanje [HZZ]“, 2017).

Slika 2 Broj nezaposlenih osoba tijekom 2016. i 2017. godine

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje - Godišnjak 2017., str. 15. Preuzeto 22.08.2018. s <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=10055>

Također, broj nezaposlenih pao je s 241.860 u 2016. godini na 193.967 u 2017. godini, a to predstavlja smanjenje od 19,8%. Tako se može reći kako se smanjio prosječni broj nezaposlenih i muškaraca i žena, iako je smanjenje broja nezaposlenih muškaraca (-23,0%) bilo veće od smanjenja broja nezaposlenih žena (-17,2%) („HZZ“, 2017).

U nastavku se mogu vidjeti prosječni brojevi nezaposlenih osoba prema dobi u 2016. i 2017. godini. Vidljivo je kako se prosječni broj nezaposlenih smanjio kod svih dobnih skupina. Najveće smanjenje zabilježeno je kod mlađih dobnih skupina (u dobi od 15 do 19 godina broj nezaposlenih smanjio se 29,1%, a u dobi od 20 do 24 smanjio se 24,4%) što je vidljivo s slike 3 („HZZ“, 2017).

Prosječni broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2016. i 2017. godini					
Dob	2016.		2017.		Indeks 2017./2016.
	Broj	%	Broj	%	
Od 15 do 19	11.849	4,9	8.401	4,3	70,9
Od 20 do 24	28.009	11,6	21.173	10,9	75,6
Od 25 do 29	28.683	11,9	22.384	11,5	78,0
Od 30 do 34	24.757	10,2	19.290	9,9	77,9
Od 35 do 39	24.071	10,0	19.144	9,9	79,5
Od 40 do 44	23.351	9,7	18.754	9,7	80,3
Od 45 do 49	24.642	10,2	19.750	10,2	80,1
Od 50 do 54	28.514	11,8	23.436	12,1	82,2
Od 55 do 59	32.184	13,3	26.731	13,8	83,1
60 i više	15.800	6,5	14.904	7,7	94,3
UKUPNO	241.860	100,0	193.967	100,0	80,2

Slika 3 Prosječni broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2016. i 2017. godini

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje - Godišnjak 2017., str. 15. Preuzeto 22.08.2018. s <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=10055>

Nadalje, valja se osvrnuti na nezaposlene osobe prema razini obrazovanja. Tako Hrvatski zavod za zapošljavanje ističe kako se smanjio prosječni broj nezaposlenih svih obrazovnih skupina. S

obzirom na 2016. godinu, u 2017. godini najznačajnije se smanjio prosječni broj nezaposlenih s završenom trogodišnjom školom (-22,1%) dok je najmanje smanjenje zabilježeno upravo kod osoba koje su uspješno završile fakultet ili akademiju (-12,7%) te osobe s završenim prvim stupnjem fakulteta odnosno stručnim studijem (-14,4%). Navedeni podaci se mogu vidjeti na slici 4.

Prosječni broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja u 2016. i 2017. godini					
Razina obrazovanja	2016.		2017.		Indeks 2017./2016.
	Broj	%	Broj	%	
Bez škole i nezavršena osnovna škola	14.155	5,9	11.997	6,2	84,8
Osnovna škola	50.070	20,7	39.775	20,5	79,4
SŠ za zanimanja do 3 godine i škola za KV i VKV radnike	75.092	31,0	58.474	30,1	77,9
SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazija	69.055	28,6	54.744	28,2	79,3
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	14.508	6,0	12.415	6,4	85,6
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	18.980	7,8	16.562	8,5	87,3
UKUPNO	241.860	100,0	193.967	100,0	80,2

Slika 4 Prosječni broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja u 2016. i 2017. godini

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje - Godišnjak 2017., str. 18. Preuzeto 22.08.2018. s <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=10055>

4.2. Nezaposleni prema razini obrazovanja

Prema najnovijim podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, od siječnja do srpnja 2018. godine prosječan broj nezaposlenih osoba bio je 162.902. Od tog broja 70.346 čine muškarci, a 92.556 čine žene. Nadalje, od prosječnog broja ukupno nezaposlenih osoba, 10.363 otpada na one pojedince koji su bez ikakvog obrazovanja, 33.566 nezaposlenih otpada na one koji imaju završenu osnovnu školu, 49.108 nezaposlenih je sa trogodišnjom srednjoškolskom izobrazbom, 45.441 osoba sa završenom srednjom školom u trajanju od 4 godine i gimnazijom. Na kraju, ostali su oni koji imaju završen prvi stupanj fakulteta, stručni studij i višu školu, njih 10.553 te oni koji su u potpunosti završili fakultetsko obrazovanje stjecanjem magisterija te doktorata, njih čak 13.870 jest nezaposlenih. Ta brojka, ukoliko se stavi u odnos sa ukupnim brojem nezaposlenih u periodu siječanj – srpanj 2018. godine, znači da je približno 8,51% nezaposlenih, a da posjeduju fakultetsku diplomu. Ukoliko se broju 13.870 pribroje i nezaposleni s završenim

prvim stupnjem fakulteta ili stručnog studija (10.553), brojka se penje na 24.423 te bi to značilo kako je u ukupnom prosječnom broju nezaposlenih prema stupnju obrazovanja njih 15% akademski obrazovanih („HZZ“, 2017).

Podaci iz 2017. godine također otkrivaju problematiku dugotrajne nezaposlenosti. Uočava se da je među osobama s nižom razinom obrazovanja veći udio dugotrajno nezaposlenih, dok najmanji udio dugotrajno nezaposlenih imaju skupine nezaposlenih s višim odnosno visokim obrazovanjem (29,1% odnosno 29,3%). No, to je još uvijek previsok udio dugotrajno nezaposlenih visokoobrazovanih osoba koji ukazuje na manjkavosti hrvatskog tržišta rada i neusklađenosti ponude i potražnje na njemu („HZZ“, 2018).

Visoke stope nezaposlenosti ukazuju na brojne probleme. Ukoliko govorimo u terminima visokoobrazovanih osoba, problem je svakako nedovoljna usklađenost obrazovnog sustava i tržišta rada. Dolazi do prevelike „proizvodnje“ određenih visokoobrazovanih mladih osoba za koje nažalost nema dovoljno slobodnih radnih mjesta. Ukoliko se takav problem u budućnosti želi izbjeći, potrebno je provođenje konstantnih analiza za identificiranje potreba na tržištu rada, a nakon toga i prilagođavati upisne kvote na stručnim i sveučilišnim studijima. Hrvatski zavod za zapošljavanje tako provodi ankete te surađuje s poslodavcima dobivajući od njih podatke o njihovim potrebama, prati sva zanimanja i definira njihov status kao deficitarni ili suficitarni. Ukoliko se te informacije neprestano razmjenjuju s obrazovnim institucijama i institucijama tržišta rada, na taj način se pridonosi potrebnoj usklađenosti (Obadić i Majić, 2013, str. 117).

Dakle, kako bi se potencijalno smanjila brojka nezaposlenih visokoobrazovanih osoba, Hrvatski zavod za zapošljavanje izrađuje Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja koja ima kvalitativni karakter to jest u njoj se iznose preporuke za povećanje ili smanjenje broja upisanih i stipendiranih učenika i studenata u pojedinim obrazovnim programima. Preporuke su izrađene na razini regionalnih i lokalnih tržišta rada s ciljem smanjenja strukturne neusklađenosti između ponude rada i potražnje za radom („HZZ“, 2017).

Tako za Varaždinsku županiju HZZ tvrdi da obrazovni programi u kojima treba povećati broj upisanih i stipendiranih studenata su sveučilišni studiji elektrotehnike, medicine, logopedije, farmacije, strojarstva, građevinarstva, matematike, fizike, engleskog te njemačkog jezika. Obrazovni programi u kojima pak treba smanjiti broj upisanih i stipendiranih studenata su stručni

studij ekonomije te četiri sveučilišna studija ekonomije, učiteljskog studija, novinarstva i politologije („HZZ“, 2017).

Autorice Alka Obadić i Ela Majić (2013) u svojem su znanstvenom radu analizirale strukturu nezaposlenosti visokoobrazovanih osoba u Hrvatskoj te istražile mjere za njezinu smanjenje. U svojem radu, istakle su mnoge činjenice. Ističu kako je nezaposlenost visokoobrazovanih osoba jedan od najznačajnijih problema današnjice. Analiza strukture nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja, kao i slobodnih radnih mjesta po rodu zanimanja, pokazuje kako više od jedne trećine osoba nakon završenog tercijarnog obrazovanja završava na Zavodu za zapošljavanje. Također, analizom je utvrđeno kako su od potencijalne nezaposlenosti naročito ugrožene mlade osobe (20-29 godina) koje su tek stekle višu ili visoku stručnu spremu. Autorice tako navode i mjere za smanjivanje nezaposlenosti visokoobrazovanih osoba. U prvom redu treba se povećati stopa zapošljivosti i stope participacije mladih osoba kroz osiguravanje mladim tražiteljima prvog zaposlenja prilagođenu podršku i mjere koje bi mogle olakšati ulazak na tržište rada. Moglo bi se zaključiti kako je mjera stručnog osposobljavanja način kako olakšati mladim ljudima da steknu prvu radno iskustvo. Nadalje, treba aktivno raditi na tome da se riješi problem dugotrajne nezaposlenosti te smanjiti nerazmjere između znanja i vještina. Od ključne je važnosti da se unaprijedi sustav organiziranog profesionalnog usmjeravanja mladih prilikom njihova izbora obrazovanja i osigurati im bolju informiranost o potrebama tržišta rada. Nadalje, treba se nastaviti s povećanjem broja osoba sa završenim srednjoškolskim i visokoškolskim obrazovanjem, osigurati odgovarajuće podrške i poticaje za poslodavce da investiraju u kontinuirano obrazovanje svojih zaposlenika re razvijati integrirane strategije cjeloživotnog učenja.

4.3. Pojam brain gain

Migriranja ili cirkulacija znanstvenika te obrazovanih ljudi drugih profila postoji oduvijek, međutim u smislu *odlijevanja* ili *dolijevanja mozgova* govori se tek od početka 20. stoljeća. Tada su se, prvenstveno u Europi, oblikovale nacionalne ekonomije na onom stupnju razvijenosti koji je omogućavao da se ljudski mozak ili um, razum, sposobnost i znanje, počinje prepoznavati kao prvorazredno dobro i najjače „oružje“ u postizanju bogatstva i utrci napretka. Tek kada se identificirala vrijednost primjene znanja u stvaranju novih bogatstava, rodila se podjela

ekonomija i nacionalnih sustava na one koji to znaju i mogu te ostale koji to niti mogu niti znaju (Golub, 2004, str. 40)

Kada se govori u takvom kontekstu, terminu *odljev* istovremeno nužno korespondira termin *priljev* ili dotok (gain). Odljev mozgova iz jednog nacionalnog sustava nužno se dolio u neku drugu nacionalnu sredinu. Formiranje i osposobljavanje visokoobrazovanih ljudi vrlo je skup i dugotrajan proces. Iz tog razloga, brain drain je gubitak za zemlju emigracije, a dobitak za zemlju imigracije (Golub, 2004, str. 40).

Nerazvijene zemlje i zemlje u razvoju, u koje spada Hrvatska, da bi uspjele povećati vlastitu proizvodnju i standard stanovništva, nužno moraju školovati vrhunske stručnjake koji će svojim napornim radom i znanjem koje su stekli, pridonijeti razvoju zemlje. Dobrim studentima valja nuditi stipendije, omogućiti im kvalitetno školovanje te profesionalno usavršavanje. Ukoliko toga neće biti, neki će se zasigurno odlučiti da će stručnjaci, društvu najpotrebniji ljudi, otići i zaposliti se u drugim zemljama, a to će biti brain gain ili dobitak za zemlju u koju su odselili (Šverko, 2004).

5. ISTRAŽIVANJE

5.1. Cilj istraživanja

U drugom dijelu diplomskog rada iznose se rezultati anketnog istraživanja koji je za cilj imao istražiti nekoliko važnih činjenica. Željelo se istražiti da li studenti koji su stekli Erasmus iskustvo tokom svog studiranja, smatraju da upravo to iskustvo ima utjecaj na njihovu želju da ostanu u Hrvatskoj nakon završetka školovanja te smatraju li da će im to iskustvo pomoći u pronalaženju posla u struci u Hrvatskoj. Nadalje, istražili su se stavovi studenata oko toga čini li Vlada Republike Hrvatske radi dovoljno kako bi spriječila odljev mozgova te koji bi bili glavni razlozi njihova emigriranja nakon završetka studiranja, ukoliko bi do toga uopće i došlo.

5.2. Metodologija istraživanja

Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika koji je bio anoniman te su svi sudionici bili o tome obavješteni. Ispitanici su potpuno dobrovoljno odgovarali na pitanja koja su bila postavljena. Anketa je bila dostupna on-line na mojoj osobnoj Facebook stranici.

5.3. Mjerni instrumenti

Anketno istraživanje provedeno je putem spomenute ankete u kojoj je ispitanicima bilo ponuđeno odgovoriti na 15 pitanja. Anketu je ispunilo 49 osoba.

Prva skupina pitanja odnosila se na osnovne karakteristike ispitanika, a to bi bio spol, dob, mjesto studiranja i razine trenutnog studija koji polaze.

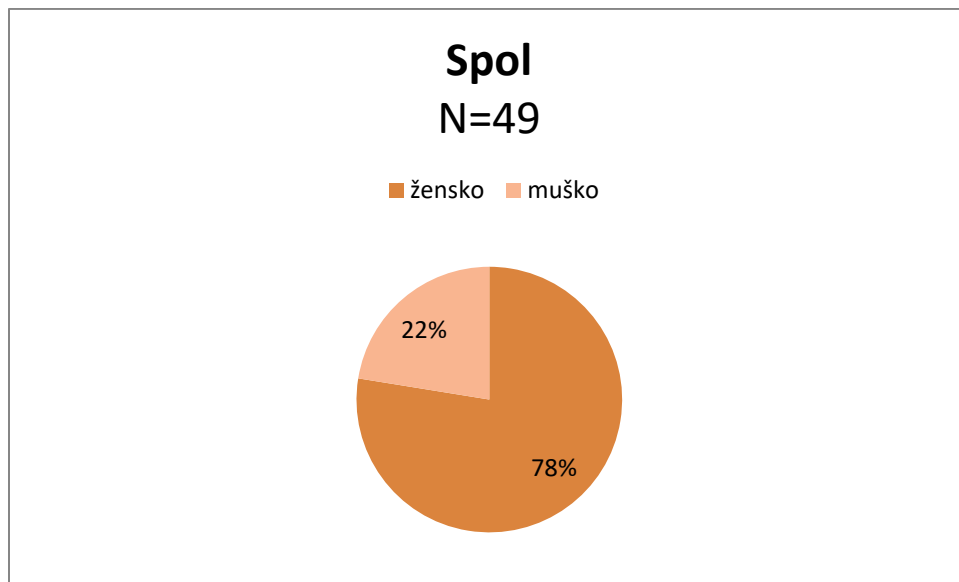
Druga skupina pitanja obuhvatila je različite tvrdnje gdje su ispitanici putem Likertove ljestvice od broja 0 do broja 5 trebali označiti u kojoj mjeri se slažu s nekom tvrdnjom. Tvrdnje su bile vezane uz Erasmus iskustvo, uspješnost Vlade Republike Hrvatske za zaustavljanje odljeva mozgova te potencijalne razloge iseljavanja.

Posljednja skupina pitanja bila su pitanja jednostrukih i višestrukih odgovora i imala su za cilj saznati neke stavove ispitanika o određenim pitanjima.

6. OBRADA I INTERPRETACIJA REZULTATA

U nastavku će biti temeljito analizirani i interpretirani rezultati ankete dobivenih tokom srpnja i kolovoza 2018. godine. Dobiveni rezultati analizirani su putem Microsoft Excel programa, a u radu će zbog preglednosti biti prikazani putem grafikona i tabela.

6.1. Opći podaci ispitanika

Grafikon 1 Anketno pitanje – Spol

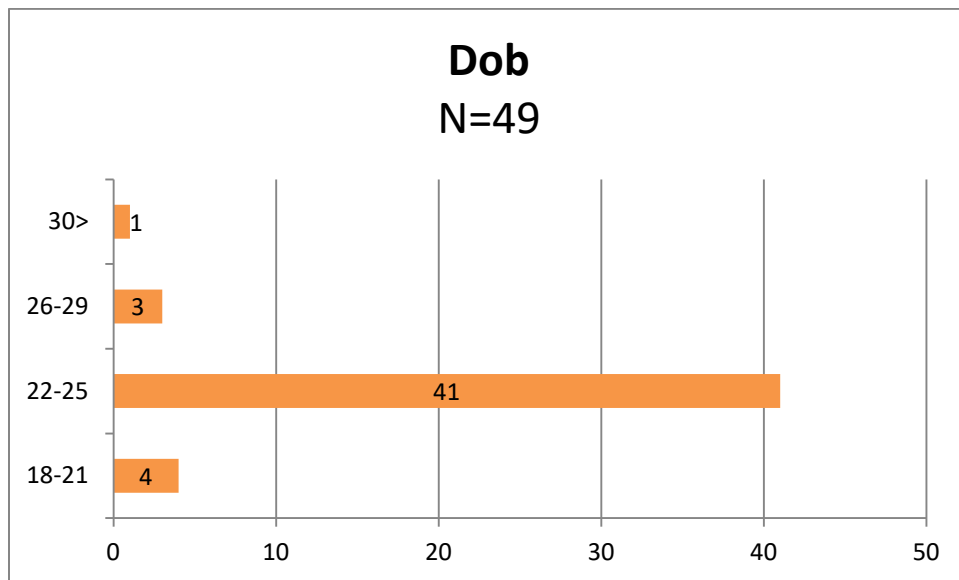
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>Spol ispitanika</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak</i>
<i>Ženski</i>	<i>38</i>	<i>78,0%</i>
<i>Muški</i>	<i>11</i>	<i>22,0%</i>

Tabela 3 Anketno pitanje – Spol

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Iz priloženog grafičkog prikaza 1 i pripadajuće tablice jasno se može vidjeti kako je ukupan broj ispitanika bio 49. Gledano prema spolu, anketu je ispunilo 38 žena i 11 muškaraca.

Grafikon 2 Anketno pitanje – Dob

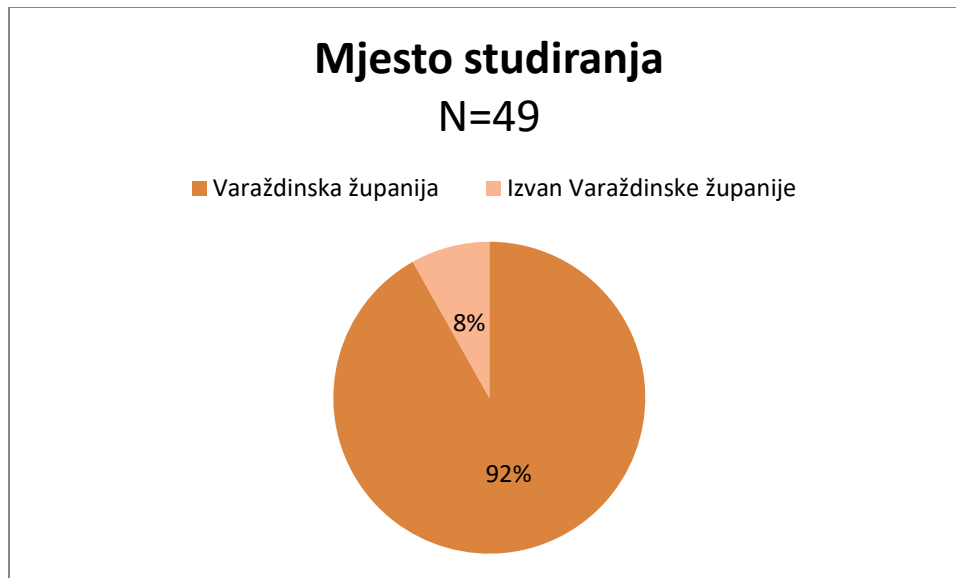
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>Dob ispitanika</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak</i>
<i>18-21 godina</i>	<i>4</i>	<i>8,2%</i>
<i>22-25 godina</i>	<i>41</i>	<i>83,7%</i>
<i>26-29 godina</i>	<i>3</i>	<i>6,1%</i>
<i>30 i više godina</i>	<i>1</i>	<i>2%</i>

Tabela 4 Anketno pitanje – Dob

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Iz grafa 2 vidi se da od 49 ispitanika koji su sudjelovali u ispunjavanju ankete, njih 83,7% pripalo je skupini između 22-25 godina starosti. Nakon ove skupine, 8,2% ispitanika staro je između 18 i 21 godine, 6,1% ispitanika jesu oni starosti između 26 i 29 godina dok je samo jedan ispitanik bio star 30 ili više godina (2%).

Grafikon 3 Anketno pitanje - Mjesto studiranja

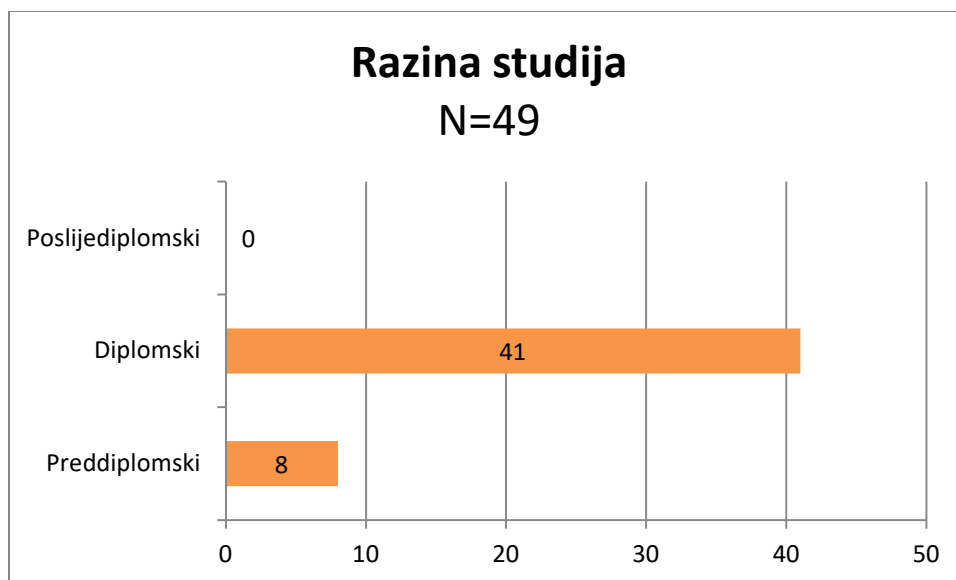
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>Mjesto studiranja</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak</i>
<i>Varaždinska županija</i>	45	92,0%
<i>Izvan Varaždinske županije</i>	4	8,0%

Tabela 5 Anketno pitanje - Mjesto studiranja

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Iz priloženog grafa 3 vidi se kako 45 od ukupno 49 ispitanika studira na nekom od fakulteta u Varaždinskoj županiji, dok 4 ispitanika studira izvan Varaždinske županije.

Grafikon 4 Anketno pitanje - Razina studija

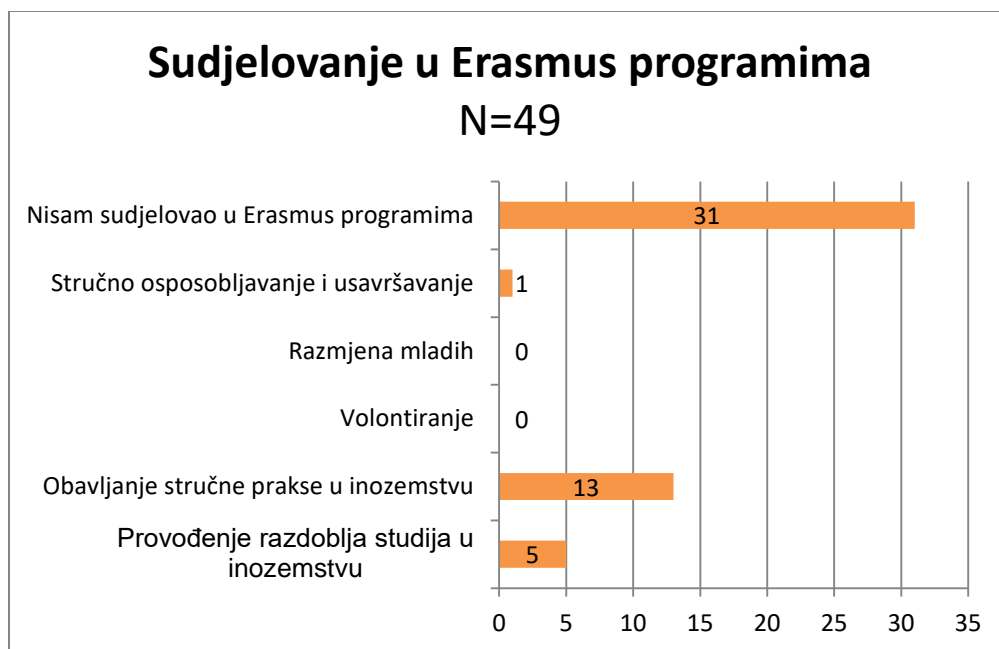
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>Razina studija</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak</i>
<i>Preddiplomski</i>	8	16,3%
<i>Diplomski</i>	41	83,7%
<i>Poslijediplomski</i>	0	0,00%

Tabela 6 Anketno pitanje - Razina studija

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Što se tiče razine studija, od ukupno 49 ispitanika, na grafu 4 vidi se da njih 8 polazi preddiplomski studij, 41 ispitanika polazi diplomski studij dok poslijediplomski studij ne polazi niti jedan ispitanik.

Grafikon 5 Anketno pitanje - Sudjelovanje u Erasmus programima

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Kroz slijedeće pitanje željelo se saznati koliko je ispitanika ankete sudjelovalo u nekom od Erasmus programa. Od ukupno 49 ispitanika, na grafikonu 5 može se vidjeti kako se njih 31 izjasnilo da nisu sudjelovali u Erasmus programima. Preostalih 18 ispitanika sudjelovali su u obavljanju stručne prakse u inozemstvu, točnije njih 13 ili %, zatim petero ih je sudjelovalo u provođenju razdoblja studija u inozemstvu te je jedan ispitanik prošao kroz stručno osposobljavanje i usavršavanje putem Erasmusa.

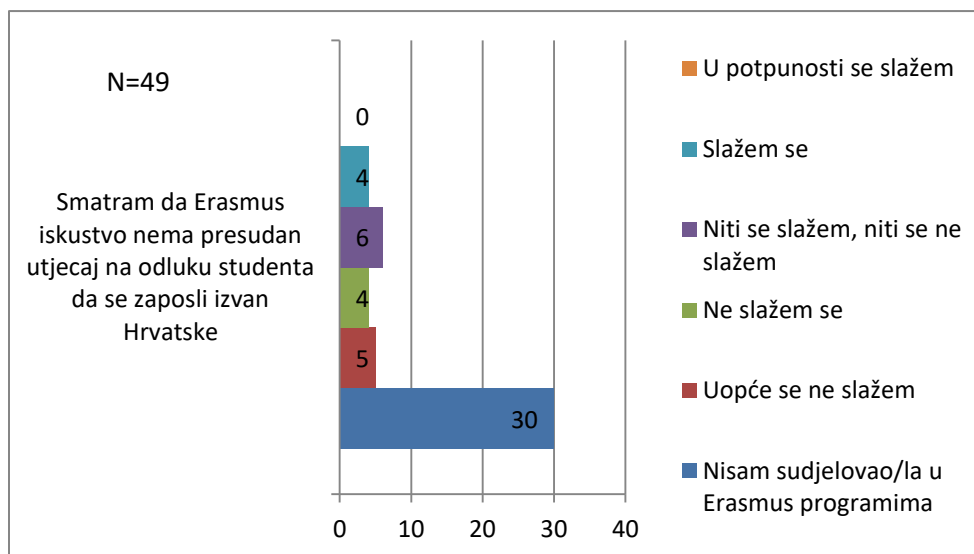
6.2. Likertova mjerna skala

Putem Likertove mjerne ljestvice, ispitanici su imali zadatak odrediti u kojoj mjeri se slažu ili pak ne slažu s navedenom tvrdnjom. U nastavku će biti ponuđene tvrdnje vezane uz Erasmus iskustvo, Vladine mjere za sprječavanje odljeva mozgova te tvrdnje vezane uz neke razloge za potencijalno iseljavanje studenata iz Hrvatske nakon završetka studija.

Likertova mjerna skala vezana uz tvrdnje u vezi Erasmus iskustva:

- 0 – Nisam sudjelovao/la u Erasmus programima
- 1 – U potpunosti se slažem
- 2 – Slažem se
- 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 – Ne slažem se
- 5 – U potpunosti se slažem

1. Smatram da Erasmus iskustvo nema presudan utjecaj na odluku studenta da se zaposli izvan Hrvatske.

Grafikon 6 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da Erasmus iskustvo nema presudan utjecaj na odluku studenta da se zaposli izvan Hrvatske

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	0	0,00%
<i>Slažem se</i>	4	8,16%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	6	12,25%
<i>Ne slažem se</i>	4	8,16%
<i>Uopće se ne slažem</i>	5	10,21%
<i>Nisam sudjelovao/la u Erasmus programima</i>	30	61,22%

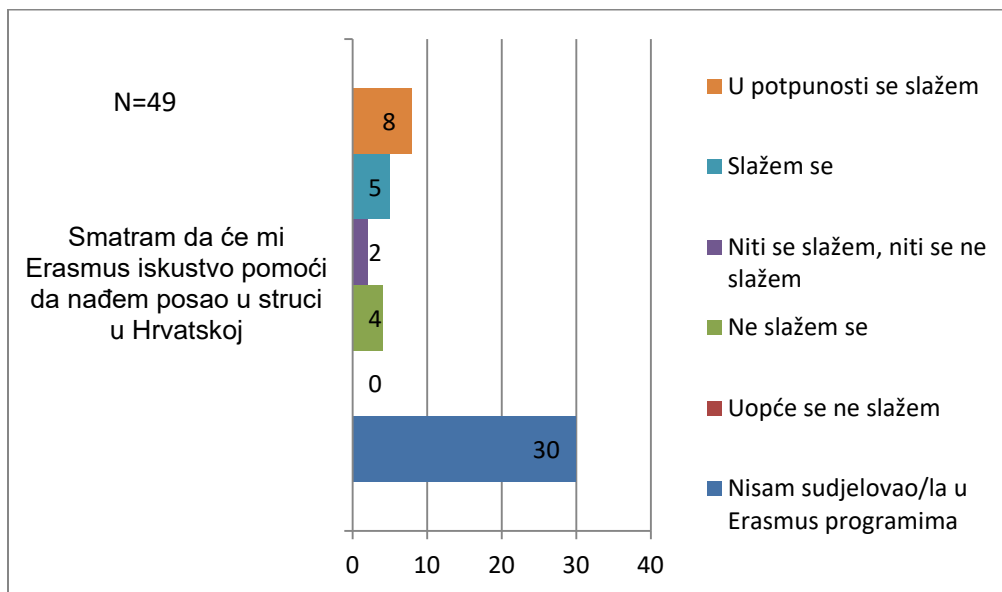
Tabela 7 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da Erasmus iskustvo nema presudan utjecaj na odluku studenta da se zaposli izvan Hrvatske

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Grafikon 6 i tablica 7 jasno prikazuju u kojoj mjeri se ispitanici slažu ili ne slažu s tvrdnjom da Erasmus iskustvo nema presudan utjecaj na odluku studenta da se zaposli izvan Hrvatske. Niti jedan ispitanik se nije u potpunosti složio s tvrdnjom. S tvrdnjom se složilo 4 ispitanika (8,16%).

6 ispitanika (12,25%) nema mišljenje o tvrdnji odnosno to znači da se niti slažu, niti se ne slažu s tvrdnjom. Nadalje, s tvrdnjom se ne slaže 4 ispitanika (8,16%), a uopće se ne slažu 5 ispitanika (20,21%). To znači da ovih devet ispitanika ipak smatra kako sudjelovanje u Erasmus programima ima utjecaj na odluku da student nakon obrazovanja pokuša pronaći posao u inozemstvu. Za kraj, 30 ispitanika (61,22%) nije sudjelovalo u Erasmus programima.

2. Smatram da će mi Erasmus iskustvo pomoći da nađem posao u struci u Hrvatskoj.

Grafikon 7 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da će mi Erasmus iskustvo pomoći da nađem posao u struci u Hrvatskoj

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

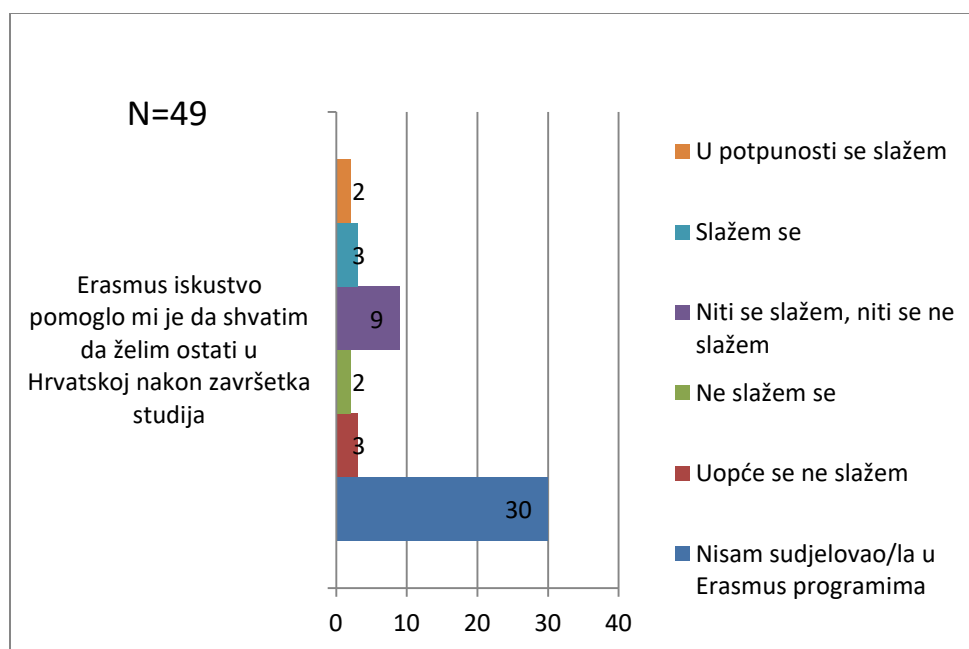
	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	8	16,32%
<i>Slažem se</i>	5	10,2%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	2	4,1%
<i>Ne slažem se</i>	4	8,16%
<i>Uopće se ne slažem</i>	0	0,00%
<i>Nisam sudjelovao/la u Erasmus programima</i>	30	61,22%

Tabela 8 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da će mi Erasmus iskustvo pomoći da nađem posao u struci u Hrvatskoj

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Iz priloženog grafa 7 vidimo da se s tvrdnjom „Smatram da će mi Erasmus iskustvo pomoći da nađem posao u struci u Hrvatskoj“ u potpunosti slaže 8 ispitanika koji su sudjelovali u Erasmusu. To čini 16,32% posto ispitanika. 5 ispitanika (10,2%) se slažu s navedenom tvrdnjom dok mišljenje nema svega dvoje ispitanika (4,1%). S tvrdnjom se ne slaže 4 ispitanika (8,16%) dok se uopće ne slaže niti jedan ispitanik. Ovakvi podaci govore kako većina studenata koja je sudjelovala u Erasmus programima smatra kako će im Erasmus iskustvo pomoći da nađu posao u struci u Hrvatskoj nakon što završe studij. 30 ispitanika od ukupno 49 nije sudjelovalo u niti jednom Erasmus programu.

3. Erasmus iskustvo pomoglo mi je da shvatim da želim ostati u Hrvatskoj nakon završetka studija.

Grafikon 8 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Erasmus iskustvo pomoglo mi je da shvatim da želim ostati u Hrvatskoj nakon završetka studija

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
<i>U potpunosti se slažem</i>	2	4,08%
<i>Slažem se</i>	3	6,12%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	9	18,37%
<i>Ne slažem se</i>	2	4,08%
<i>Uopće se ne slažem</i>	3	6,12%
<i>Nisam sudjelovao/la u Erasmus programima</i>	30	61,22%

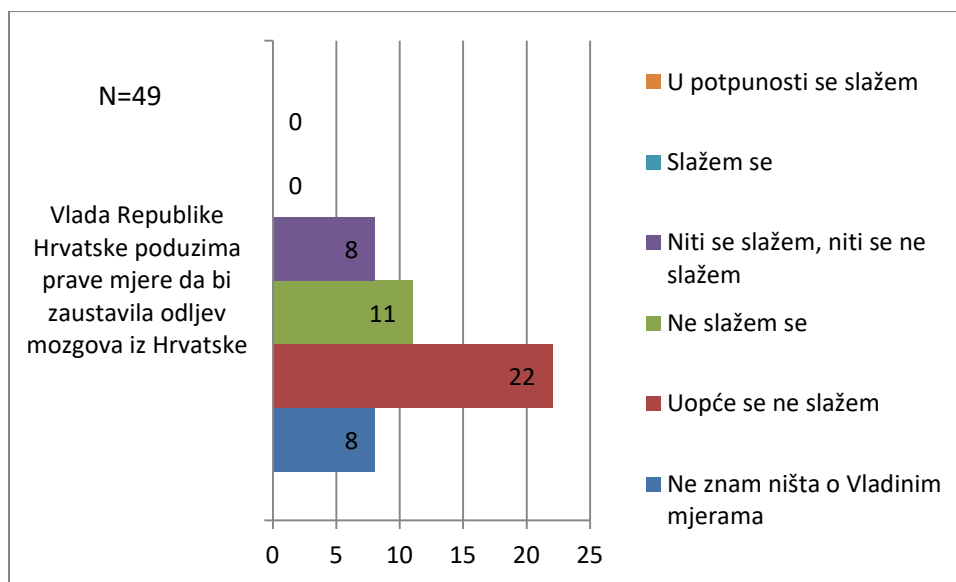
Tabela 9 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Erasmus iskustvo pomoglo mi je da shvatim da želim ostati u Hrvatskoj nakon završetka studija

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Graf 8 prikazuje odgovore na tvrdnju „Erasmus iskustvo pomoglo mi je da shvatim da želim ostati u Hrvatskoj nakon završetka studija“. Vidi se kako se s tom tvrdnjom u potpunosti slaže svega 2 ispitanika (4,08%), a 3 ispitanika (6,12%). Neodlučno je čak 18,37% ili 9 ispitanika. S tvrdnjom se ne slažu 2 ispitanika (4,08%) dok se uopće ne slažu 3 ispitanika (6,12%). 30 ili 61,22% ispitanika nije sudjelovalo u Erasmus programima.

U nastavku će biti navedene dvije tvrdnje vezane uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozгова.

4. Vlada Republike Hrvatske poduzima prave mjere da bi zaustavila odljev mozгова iz Hrvatske.

Grafikon 9 Tvrdnja vezana uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozгова - Vlada Republike Hrvatske poduzima prave mjere da bi zaustavila odljev mozгова

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

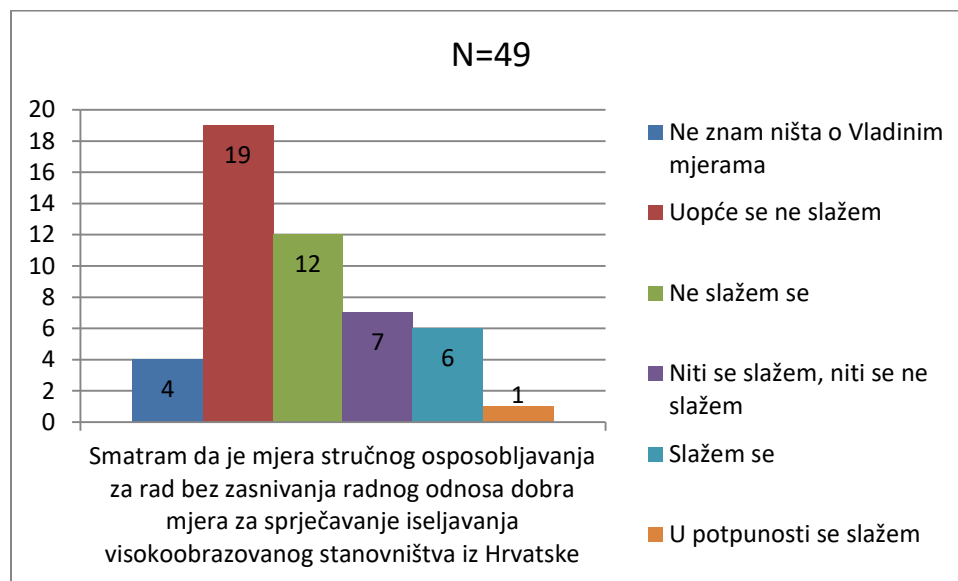
	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	0	-
<i>Slažem se</i>	0	-
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	8	16,33%
<i>Ne slažem se</i>	11	22,45%
<i>Uopće se ne slažem</i>	22	44,89%
<i>Ne znam ništa o Vladinim mjerama</i>	8	16,33%

Tabela 10 Tvrdnja vezana uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozгова - Vlada Republike Hrvatske poduzima prave mjere da bi zaustavila odljev mozгова

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Graf 9 prikazuje u kojoj se mjeri ispitanici slažu odnosno ne slažu s tvrdnjom kako Vlada Republike Hrvatske poduzima prave mjere da bi zaustavila odljev mozgova iz Hrvatske. Niti jedan ispitanik se u potpunosti slaže te isto tako, niti se jedan ispitanik slaže s ovom tvrdnjom. To znači da nitko od osoba koje su ispunjavale ovu anketu ne može tvrditi kako Vlada poduzima prave korake za zaustavljanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva. Takav rezultat pokazuje duboko nezadovoljstvo ispitanika mjerama za sprječavanje odljeva mozgova. Nadalje, 8 (16,33%) od ukupno 49 ispitanika nema mišljenje o ovoj tvrdnji, dok se 11 ispitanika (22,45%) ne slaže s tvrdnjom. 22 ispitanika ili 44,89% se uopće ne slažu s tvrdnjom dok svega 8 ispitanika (16,33%) ne zna ništa o Vladinim mjerama za sprječavanje odljeva mozgova.

5. Smatram da je mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa dobra mjera za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske.

Grafikon 10 Tvrdnje vezane uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozgova - Smatram da je mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa dobra mjera za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
<i>U potpunosti se slažem</i>	<i>1</i>	<i>2,04%</i>
<i>Slažem se</i>	<i>6</i>	<i>12,24%</i>
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	<i>7</i>	<i>14,29%</i>
<i>Ne slažem se</i>	<i>12</i>	<i>24,50%</i>
<i>Uopće se ne slažem</i>	<i>19</i>	<i>38,77%</i>
<i>Ne znam ništa o Vladinim mjerama</i>	<i>4</i>	<i>8,16%</i>

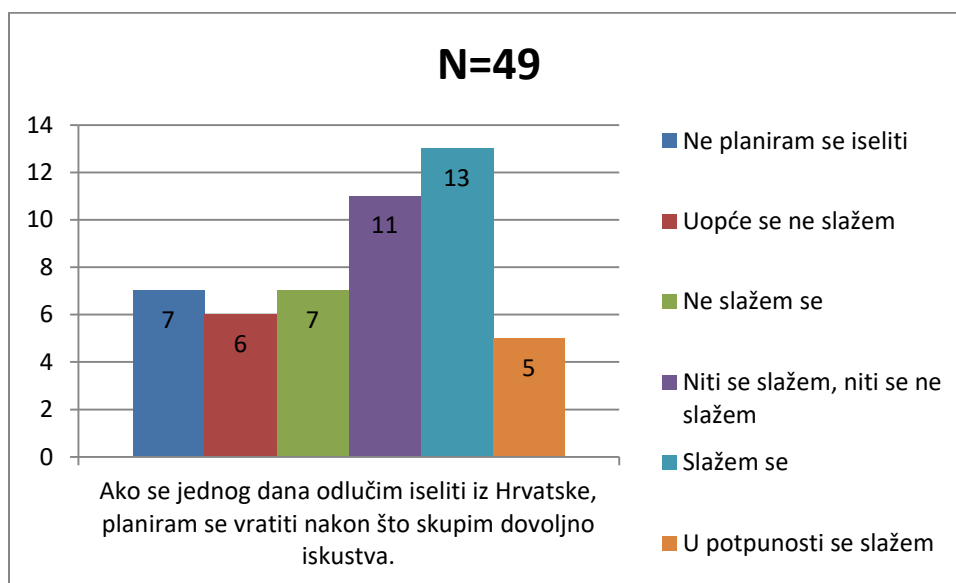
Tabela 11 Tvrdnje vezane uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozgova - Smatram da je mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa dobra mjera za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Grafikon 10 prikazuje analizu tvrdnje „Smatram da je mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa dobra mjera za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske“. U potpunosti se s navedenom tvrdnjom slaže svega 1 ispitanik (2,04%). S tvrdnjom se slažu 6 ispitanika ili 12,24%, a niti se slažu, niti se ne slažu 7 ispitanika (14,29%). 12 ispitanika se ne slaže da je navedena mjera dobra za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske, a s time se uopće ne slaže 19 ispitanika ili 38,77%. O Vladinim mjerama pak ništa ne zna 4 ispitanika (8,16%).

U nastavku će biti izneseni rezultati za tvrdnje vezane uz potencijalne razloge budućeg iseljavanja ispitanika (studenata) ukoliko ikad dođe do te odluke.

6. Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, planiram se vratiti nakon što skupim dovoljno iskustva.

Grafikon 11 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, planiram se vratiti nakon što skupim dovoljno iskustva

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

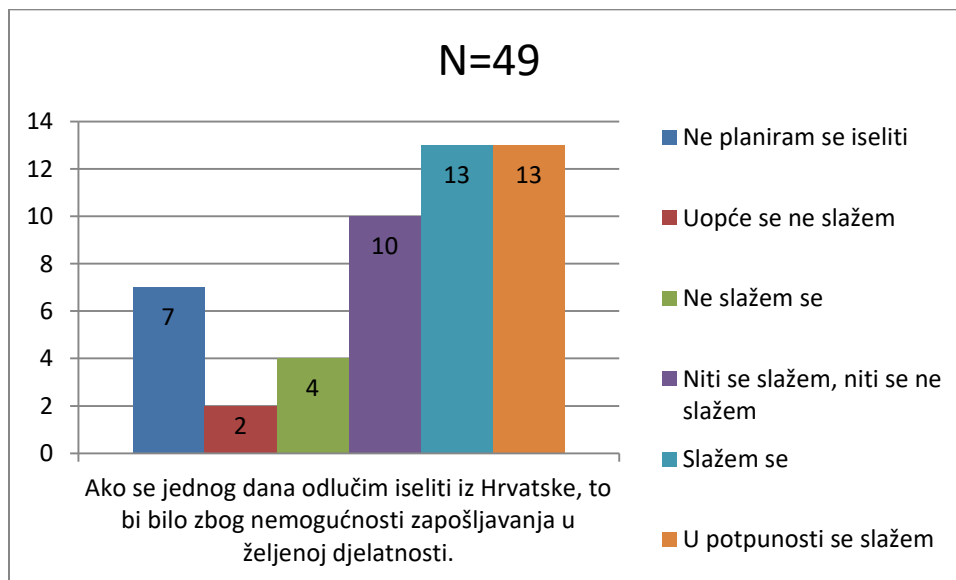
	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	5	10,2%
<i>Slažem se</i>	13	26,53%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	11	22,45%
<i>Ne slažem se</i>	7	14,29%
<i>Uopće se ne slažem</i>	6	12,24%
<i>Ne planiram se iseliti</i>	7	14,29%

Tabela 12 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, planiram se vratiti nakon što skupim dovoljno iskustva

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Grafikon 11 prikazuje analizu tvrdnje „Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, planiram se vratiti nakon što skupim dovoljno iskustva“. Vidljivo je kako se s tom tvrdnjom u potpunosti složilo 5 ispitanika (10,2%), dok je najviše ispitanika, njih 13 ili 26,53%, označilo kako se slažu. S tvrdnjom se niti slažu, niti ne slažu 11 ispitanika (22,45%), dok se nije složilo 6 ispitanika ili 12,24%. Uopće se ne slaže 6 ispitanika te nam to govori kako se oni ne bi vratili iz inozemstva nakon prikupljenog iskustva. 7 ispitanika ili 14,29% ne planira se iseliti iz Hrvatske. Dakle, najzastupljeniji odgovor bio je „slažem se“ koji označava povratak u Hrvatsku iz inozemstva nakon sakupljenog radnog iskustva.

7. Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nemogućnosti zapošljavanja u željenoj djelatnosti.

Grafikon 12 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nemogućnost zapošljavanja u željenoj djelatnosti

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

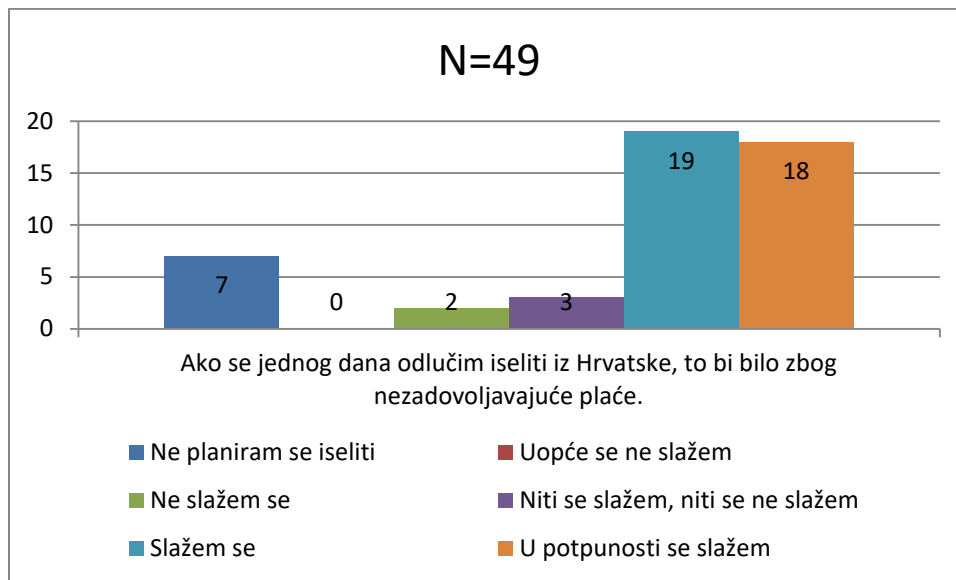
	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
<i>U potpunosti se slažem</i>	13	26,53%
<i>Slažem se</i>	13	26,53%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	10	20,41%
<i>Ne slažem se</i>	4	8,16%
<i>Uopće se ne slažem</i>	2	4,08%
<i>Ne planiram se iseliti</i>	7	14,29%

Tabela 13 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nemogućnost zapošljavanja u željenoj djelatnosti

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Graf 12 daje prikaz analize tvrdnje „Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nemogućnosti zapošljavanja u željenoj djelatnosti“. Ovaj razlog dobio je veoma snažnu reakciju, odnosno čak 13 (26,53%) ispitanika se u potpunosti s tim složilo, a isto toliko (13 ispitanika ili 26,53%) se složilo s tom tvrdnjom. To ukazuje na činjenicu kako je nemogućnost zapošljavanja u željenoj djelatnosti nakon završetka obrazovanja u Hrvatskoj uistinu postojeći problem. Nadalje, s ovom tvrdnjom se niti slaže, niti se ne slaže 10 ispitanika, dok se 4 ispitanika (8,16%) ne slaže, a 2 se uopće ne slažu. Onih koji se ne planiraju iseliti ima 7 ili 14,29%.

8. Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nezadovoljavajuće plaće.

Grafikon 13 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nezadovoljavajuća plaća

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	18	36,73%
<i>Slažem se</i>	19	38,78%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	3	6,12%
<i>Ne slažem se</i>	2	4,08%
<i>Uopće se ne slažem</i>	0	0,00%
<i>Ne planiram se iseliti</i>	7	14,29%

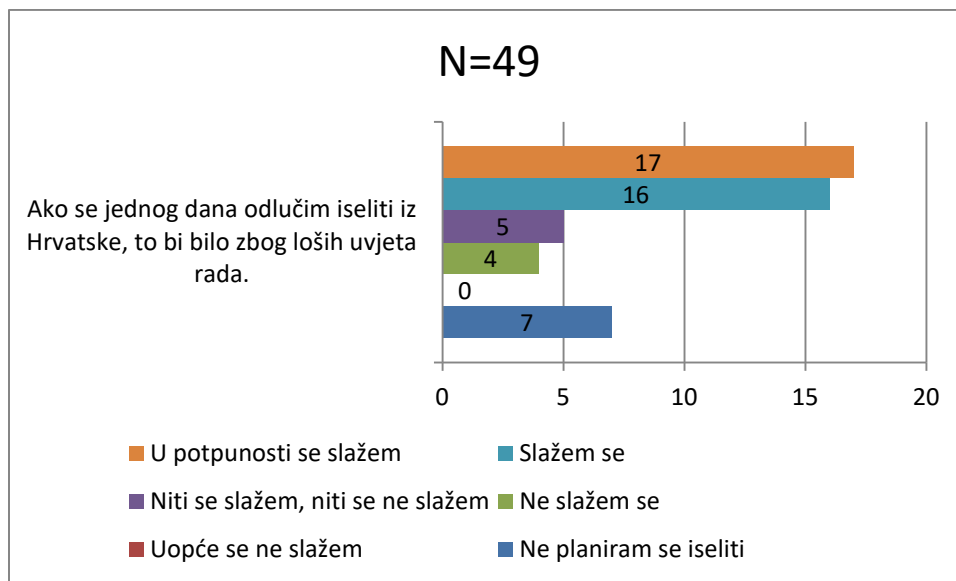
Tabela 14 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nemogućnost zapošljavanja u željenoj djelatnosti

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Grafikon 14 prikazuje kako bi potencijalni razlog iseljavanja koji podrazumijeva niske plaće bio uistinu jedan od glavnih razloga u slučaju iseljavanja ispitanika. Naime, čak se 18 ispitanika (36,73%) u potpunosti složilo s tvrdnjom da ukoliko bi jednog dana iselili, to bi bilo zbog niske plaće. 19 ispitanika ili 38,78% se složilo s tvrdnjom te samim time ovaj razlog iseljavanja slovi kao jedan od najznačajnijih. 3 ispitanika ne mogu dati odgovor na ovo pitanje, tj. niti se slažu niti

se ne slažu. Zanimljivo je kako niti jedan ispitanik nije označio kako se uopće ne slaže s tvrdnjom, dok se samo 2 (4,08%) ispitanika ne slaže. Ne planira se iseliti 7 ispitanika ili 14,29%.

9. Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog loših uvjeta rada.

Grafikon 14 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - loši uvjeti rada

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	17	34,69%
<i>Slažem se</i>	16	32,65%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	5	10,20%
<i>Ne slažem se</i>	4	8,16%
<i>Uopće se ne slažem</i>	0	0,00%
<i>Ne planiram se iseliti</i>	7	14,29%

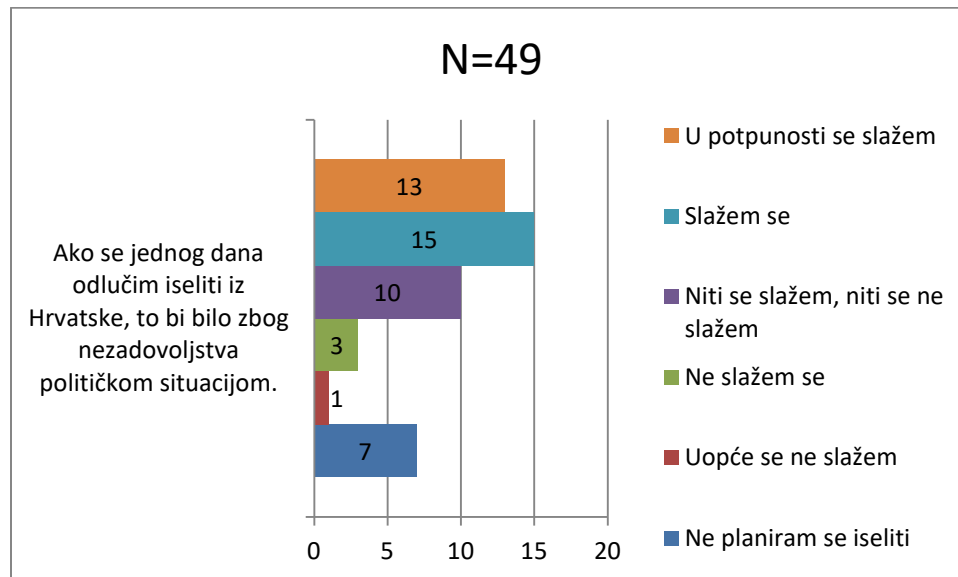
Tabela 15 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - loši uvjeti rada

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Graf 14 prikazuje analizu tvrdnje „Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog loših uvjeta rada“. I ovdje također vidimo snažnu reakciju ispitanika u potpunom slaganju s tvrdnjom (17 ispitanika ili 34,69%) i slaganju ispitanika (16 ispitanika ili 32,65%). Ovakvi

odgovori ukazuju na duboko nezadovoljstvo ispitanika uvjetima rada te se taj razlog potencijalno javlja kao jedan od mogućih radi kojih bi ispitanici odlučili iseliti. Niti se slažu, niti se ne slažu svega 5 ispitanika (10,20%). S tvrdnjom se ne slaže 4 ispitanika ili 8,16% dok se uopće ne slaže niti jedan ispitanik. 7 ispitanika ne planira se iseliti.

10. Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nezadovoljstva političkom situacijom.

Grafikon 15 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nezadovoljstvo političkom situacijom

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

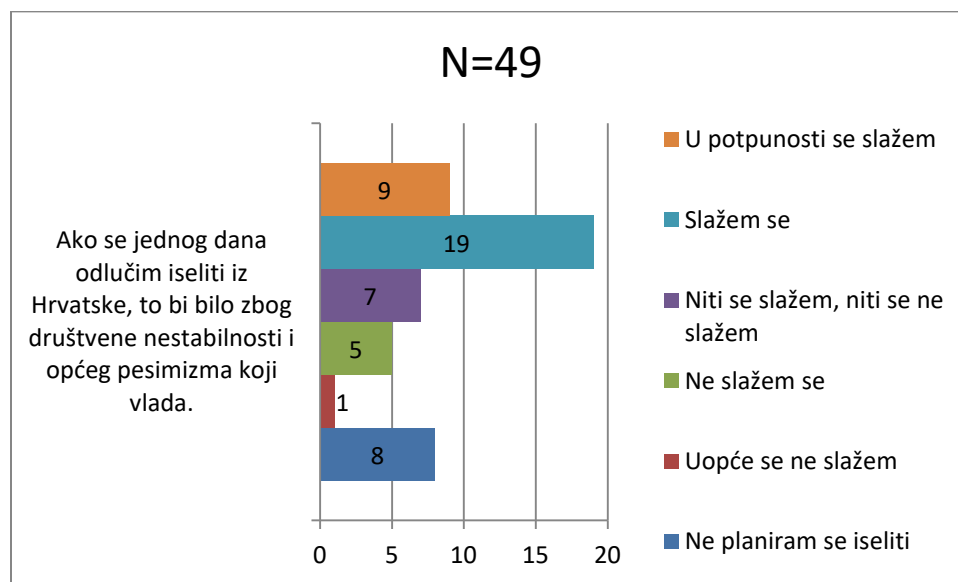
	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
<i>U potpunosti se slažem</i>	13	26,53%
<i>Slažem se</i>	15	30,61%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	10	20,41%
<i>Ne slažem se</i>	3	6,12%
<i>Uopće se ne slažem</i>	1	2,04%
<i>Ne planiram se iseliti</i>	7	14,29%

Tabela 16 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nezadovoljstvo političkom situacijom

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Graf 15 - na tvrdnju „Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nezadovoljstva političkom situacijom“ 13 ispitanika ili 26,53% je označilo kako se u potpunosti slažu s navedenim, dok se 15 ispitanika (30,61%) složilo. Niti se slažu, niti se ne slažu 10 ispitanika (20,41%) te se može reći kako su oni neodlučni u odgovoru. S tvrdnjom se ne slaže 3 ispitanika (6,12%), a uopće se ne slaže jedan ispitanik (2,04%). 7 ispitanika se ne planira iseliti.

11. Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog društvene nestabilnosti i općeg pesimizma koji vlada.

Grafikon 16 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - društvena nestabilnost i opći pesimizam

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

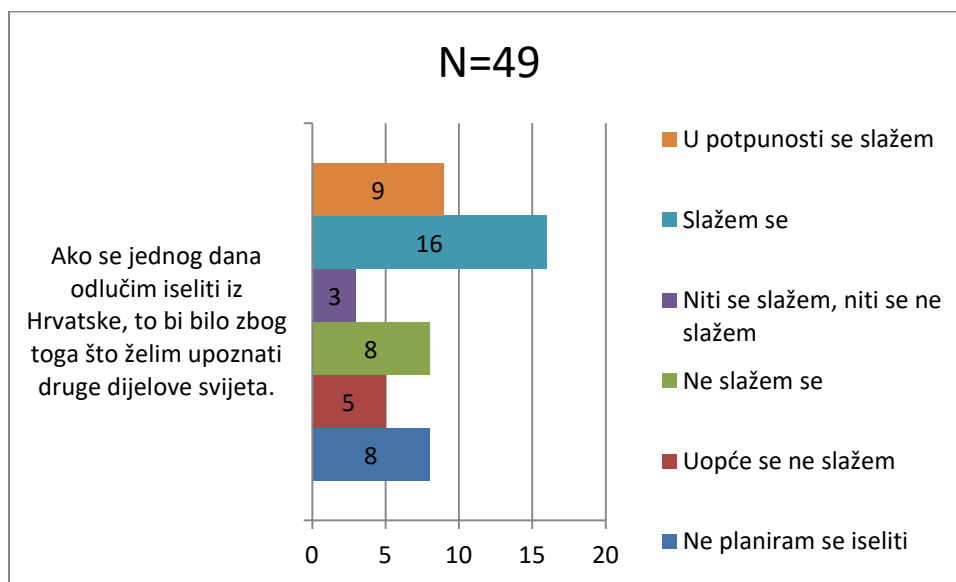
	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	9	18,37%
<i>Slažem se</i>	19	38,78%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	7	14,29%
<i>Ne slažem se</i>	5	10,20%
<i>Uopće se ne slažem</i>	1	2,04%
<i>Ne planiram se iseliti</i>	8	16,33%

Tabela 17 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - društvena nestabilnost i opći pesimizam

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Na tvrdnju „Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog društvene nestabilnosti i općeg pesimizma koji vlada“ 9 ispitanika ili 18,37% odgovorilo je kako se u potpunosti slažu, dok se slaže 19 ispitanika (38,78%). 14,29% ili 7 ispitanika se niti slaže, niti se ne slaže s tvrdnjom. Uopće se ne slaže jedan ispitanik ili 2,04%, dok se 8 ispitanika (16,33%) ne planiraju iseliti. Navedeno se može iščitati s grafa 16.

12. Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog toga što želim upoznati druge dijelove svijeta.

Grafikon 17 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - upoznavanje drugih dijelova svijeta

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>U potpunosti se slažem</i>	9	18,37%
<i>Slažem se</i>	16	32,65%
<i>Niti se slažem, niti se ne slažem</i>	3	6,12%
<i>Ne slažem se</i>	8	16,33%
<i>Uopće se ne slažem</i>	5	10,20%
<i>Ne planiram se iseliti</i>	8	16,33%

Tabela 18 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - upoznavanje drugih dijelova svijeta

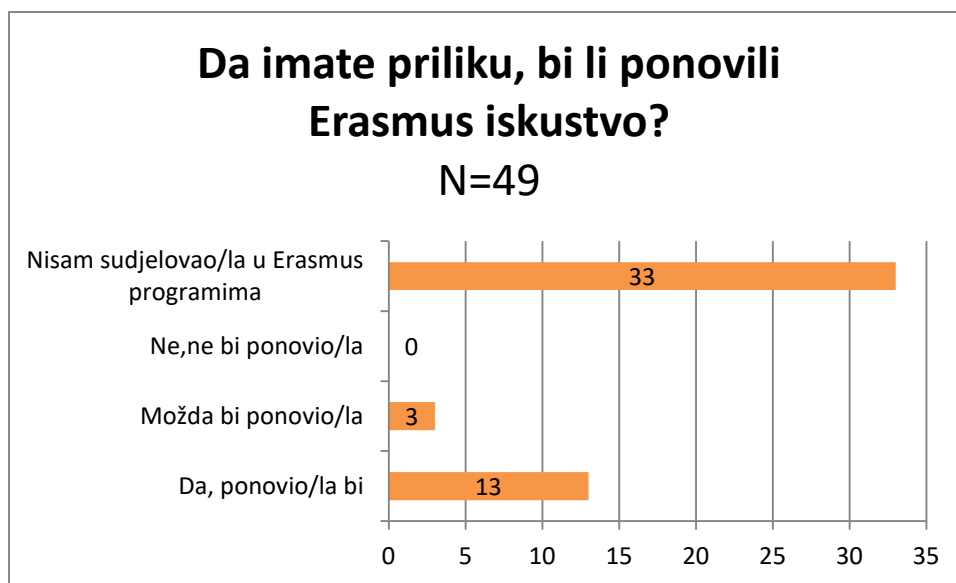
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Iz grafa 17 vidimo da se s tvrdnjom „“ u potpunosti slaže 9 ispitanika ili 18,37%, dok se slaže 16 ispitanika (32,65%). 3 ispitanika se niti slaže, niti se ne slaže. Nadalje, 8 ispitanika (16,33%) označilo je kako se ne slažu s tvrdnjom ako se jednog dana odluče iseliti iz Hrvatske, da bi razlog za to bila želja upoznavanja drugih dijelova svijeta. Uopće se s tom tvrdnjom nije složilo 5 ispitanika ili 10,2%. 8 ispitanika ili 16,33% izjasnilo se kako se ne planiraju iseliti iz Hrvatske.

6.3. Pitanja jednostrukih i višestrukih odgovora

U nastavku će biti prikazano kako su ispitanici odgovorili na pitanja s mogućnošću jednostrukih i višestrukih odgovora. Pitanja su bila vezana uz izražavanje stava oko ponavljanja Erasmus iskustva onih koji su sudjelovali, upoznatosti s pojmom odljeva mozgova, potencijalnih zemalja u koje bi emigrirali ukoliko do toga dođe itd. Cilj je također bio saznati gdje bi studenti radije prihvatili posao ukoliko im se ponudi slično radno mjesto u Hrvatskoj i inozemstvu no za drugačija primanja, odnosno manja primanja u Hrvatskoj. Također, istražilo se koja je to poželjna plaća koju očekuju u Hrvatskoj. Na kraju, dati će se neki zaključci provedenog istraživanja.

U sljedećoj tvrdnji ispitanici su trebali izraziti stav oko toga bi li ponovili svoje Erasmus iskustvo kad bi imali priliku za to.

Grafikon 18 Anketno pitanje - ponavljanje Erasmus iskustva

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>Da imate priliku, bi li ponovili Erasmus iskustvo?</i>		
<i>Odgovor</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>Da, ponovio/la bi</i>	<i>13</i>	<i>26,53%</i>
<i>Možda bi ponovio/la</i>	<i>3</i>	<i>6,12%</i>
<i>Ne, ne bi ponovio/la</i>	<i>0</i>	<i>0,00%</i>
<i>Nisam sudjelovao/la u Erasmus programima</i>	<i>33</i>	<i>67,35%</i>

Tabela 19 Anketno pitanje - ponavljanje Erasmus iskustva

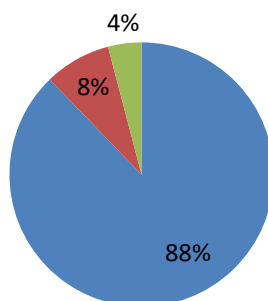
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Ispitanicima je bilo postavljeno pitanje u vezi ponavljanja Erasmus iskustva, odnosno bi li ga ponovili kada bi im se ponovno pružala prilika. Iz grafa 18 vidi se da većina ispitanika koja je ispunjavala anketu nije ni sudjelovala u nekom od Erasmus programa te njihov broj iznosi 33 ispitanika ili 67,35%. Pretpostavka je da preostalih 16 ispitanika ima Erasmus iskustvo te je 13 ili 26,53% odgovorilo kako bi ponovili svoje iskustvo. Vrlo je pozitivno što niti jedan ispitanik nije izrazio stav kako zasigurno više ne bi ponavljali Erasmus. Troje ispitanika ili 3,12% bilo je neodlučno oko ponavljanja Erasmus iskustva stoga su oni odgovorili kako bi možda ponovili.

Da li ste upoznati s pojmom odljev mozga ili brain drain?

N=49

■ Da, upoznat/a sam. ■ Djelomično sam upoznat/a. ■ Ne, nisam upoznat/a.

Grafikon 19 Anketno pitanje - upoznatost s pojmom odljev mozga

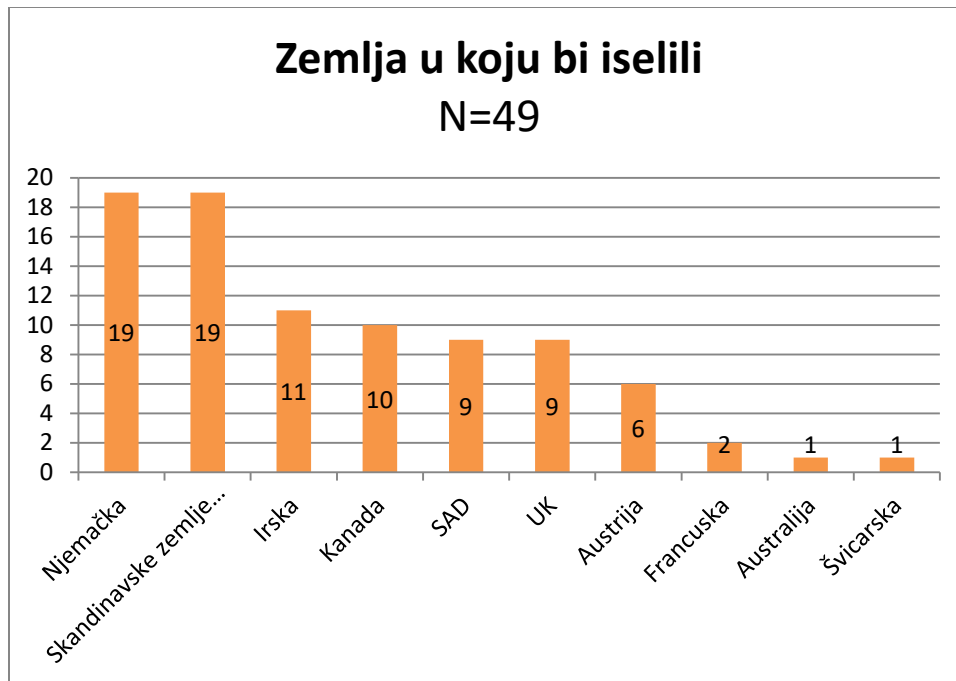
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>Da li ste upoznati s značenjem pojma odljev mozga ili brain drain?</i>		
<i>Odgovor</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>Da, upoznat/a sam</i>	<i>43</i>	<i>88%</i>
<i>Djelomično sam upoznat/a</i>	<i>4</i>	<i>8%</i>
<i>Ne, nisam upoznat/a</i>	<i>2</i>	<i>4%</i>

Tabela 20 Anketno pitanje - upoznatost s pojmom odljev mozga

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Sljedeće pitanje odnosilo se na upoznatost ispitanika s pojmom odljev mozga ili brain drain, što se može vidjeti na grafu 19. I ovdje se može dovesti pozitivan zaključak jer je čak 43 ispitanika (88%) odgovorilo kako su upoznati s pojmom odljeva mozga. Takav rezultat ne čudi s obzirom na to da se posljednjih godina u medijima uistinu puno priča o ovom fenomenu. 4 ispitanika označili su kako su djelomično upoznati, dok 2 ispitanika ili 4% nisu upoznati s pojmom odljeva mozga.

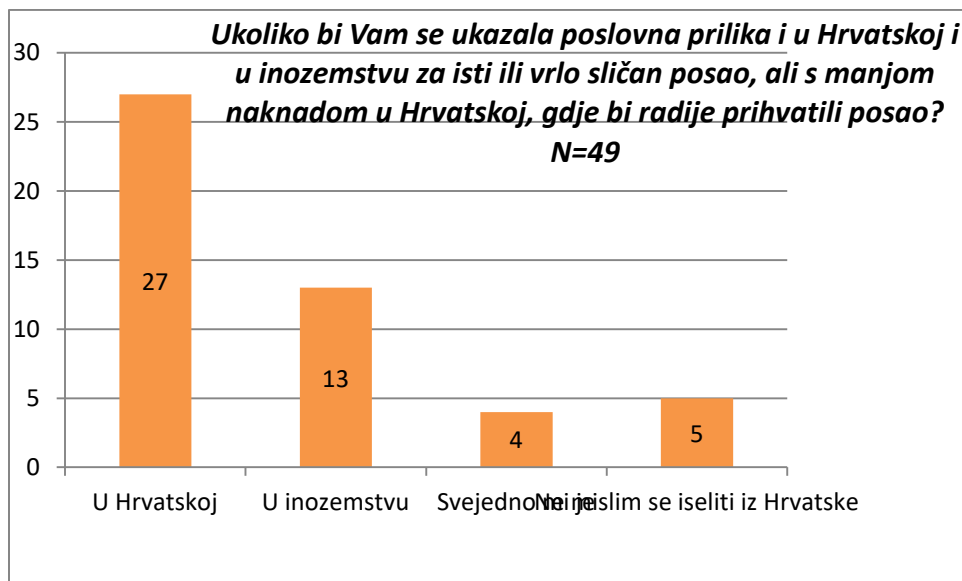

Grafikon 20 Anketno pitanje - zemlja u koju bi iselili

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Kroz anketu se željelo saznati gdje bi ispitanici najradije odselili, ukoliko do toga dođe. Postavlja se pitanje koje su to zemlje najprivlačnije za visokoobrazovane osobe iz Hrvatske, u ovom slučaju studente. Rezultati ove ankete nisu začudili, a to se može vidjeti na grafu 20. U medijima se upravo Njemačka najčešće spominje kao zemlja u koju Hrvati najviše imigriraju. Rezultati ankete potvrdili su takvu tezu. Valja napomenuti kako je broj ispitanika koji su odgovorili na ovo pitanje bio 49, no pitanje je bilo s mogućnošću odabira više odgovora. Tako je najviše glasova dobila upravo Njemačka (19 ispitanika). Zanimljivo, glas manje (18 ispitanika) dobile su Skandinavske zemlje. Izgleda da su Danska, Norveška i Švedska također vrlo privlačne destinacije u koju bi, ukoliko dođe do takve odluke, ispitanici odselili. Nakon Skandinavije, ispitanici su često birali i Irsku kao potencijalnu zemlju imigriranja. Takav rezultat također ne čudi s obzirom na učestalost pojave Irske kao „obećane zemlje“ za hrvatsko iseljeničko stanovništvo. Nakon Irske, na popisu se našla i Kanada, potom Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo, Austrija ali i Francuska, daleka Australija te na kraju Švicarska. Iz

rezultata je vidljivo kako su ispitanici u većini slučajeva odabirali one zemlje u kojima je službeni jezik pretežito engleski te njemački.

Grafikon 21 Anketno pitanje –poslovna prilika u Hrvatskoj i inozemstvu

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Ukoliko bi Vam se ukazala poslovna prilika i u Hrvatskoj i u inozemstvu za isti ili vrlo sličan posao, ali s manjom naknadom u Hrvatskoj, gdje bi radije prihvatili posao?		
Odgovor	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
<i>U Hrvatskoj</i>	27	55,1%
<i>U inozemstvu</i>	13	26,5%
<i>Svejedno mi je</i>	4	8,2%
<i>Ne mislim se iseliti iz Hrvatske</i>	5	10,2%

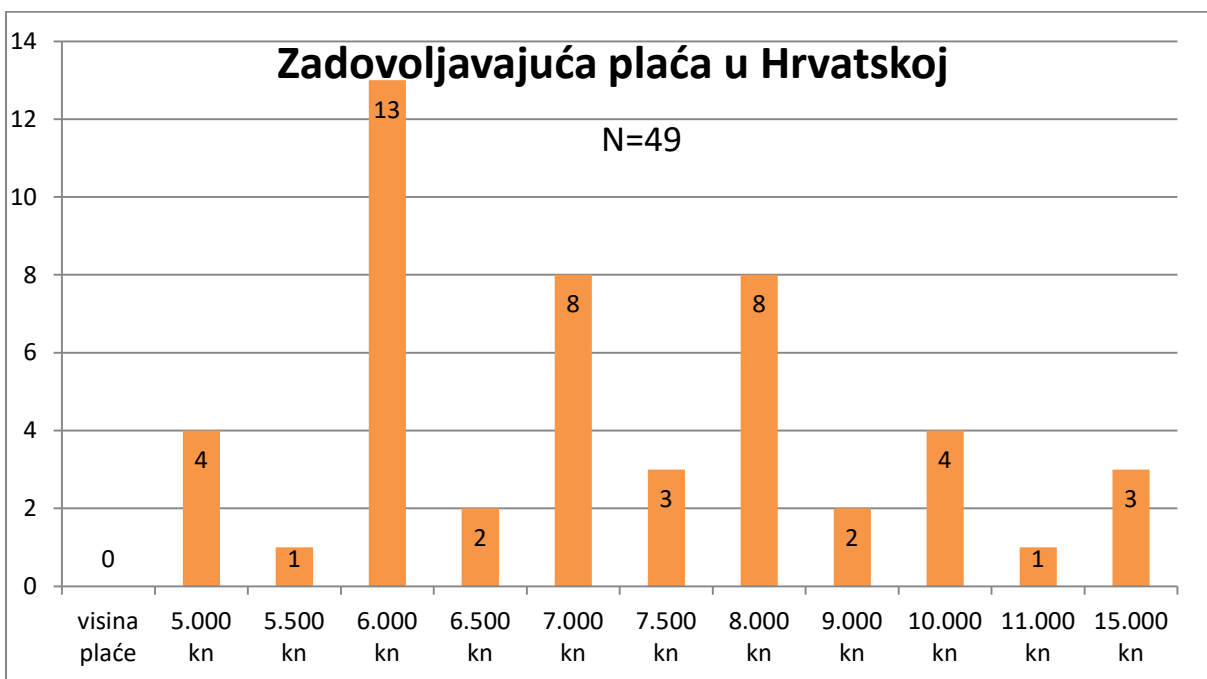
Tabela 21 Anketno pitanje –poslovna prilika u Hrvatskoj i inozemstvu

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Na grafu 20 vidi se kako je ispitanicima bilo postavljeno pitanje bi li radije prihvatili isti odnosno vrlo sličan posao u Hrvatskoj ili inozemstvu s naglaskom na činjenicu kako bi, ukoliko prihvate posao u Hrvatskoj, primali manju novčanu naknadu za svoj rad. Može se reći kako su

dobiveni podaci vrlo pozitivni. To drugim riječima znači da bi većina ispitanika, točnije njih 55,1% (13 ispitanika) ipak odabrala Hrvatsku i posao s manjom naknadom. 13 ispitanika ili 26,5% odabralo je inozemstvo, dok je četvero ispitanicima svejedno gdje će raditi 8,2%. Oni koji uopće ne razmišljaju o iseljavanju iz Hrvatske, njih je svega 5 ispitanika ili 10,2%.

Jasno je kako bi ispitanici radije ostali raditi u Hrvatskoj ukoliko im se ponudi dobra poslovna prilika nego li u inozemstvu, makar to značilo niža primanja. Shodno tome, slijedeće pitanje odnosi se na visinu neto plaće koja bi ih zadovoljila te ispunila očekivanja.

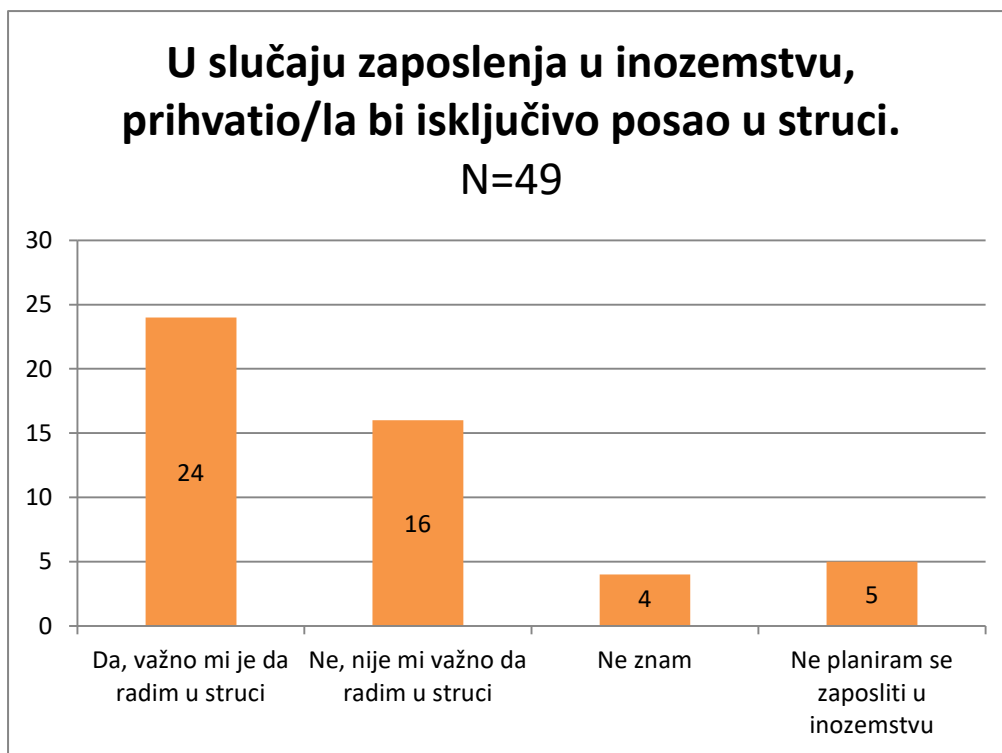

Grafikon 22 Anketno pitanje - zadovoljavajuća plaća u Hrvatskoj

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Iz priloženog grafa 22 vidljivo je kako rang visine plaće koja bi ispunila očekivanja ispitanika se kreće od 5.000,00 kn pa sve do 15.000,00 kn. Po jedan ispitanik (2,04%) odgovorili su kako bi njihova očekivanja ispunila plaća u iznosu od 5.500,00 kn i 11.000,00 kn. Po dva ispitanika (4,08%) zadovoljila bi plaća od 6.500,00 kn i 9.000,00 kn. Po 3 ispitanika ili 6,12% istaknuli su kako bi bili zadovoljni s plaćom u iznosima od 15.000,00 kn i 7.500,00 kn. Po četiri ispitanika izjasnili su se kako bi plaća od 5.000,00 kn i 10.000,00 kn ispunila njihova očekivanja. Konačno, visina naknade koje su dobili najviši postotak odgovora jesu 7.000,00 kn i 8.000,00 kn. Svaki od navedenih iznosa ispunio bi očekivanja 16,33% ispitanika, dok je plaća od 6.000,00 kn

„pobjednička“ odnosno najviše ispitanika bi odabrali upravo plaću tog iznosa, njih trinaestero ili 26,53%.

Grafikon 23 Anketno pitanje - U slučaju zaposlenja u inozemstvu, prihvatio/la bi isključivo posao u struci

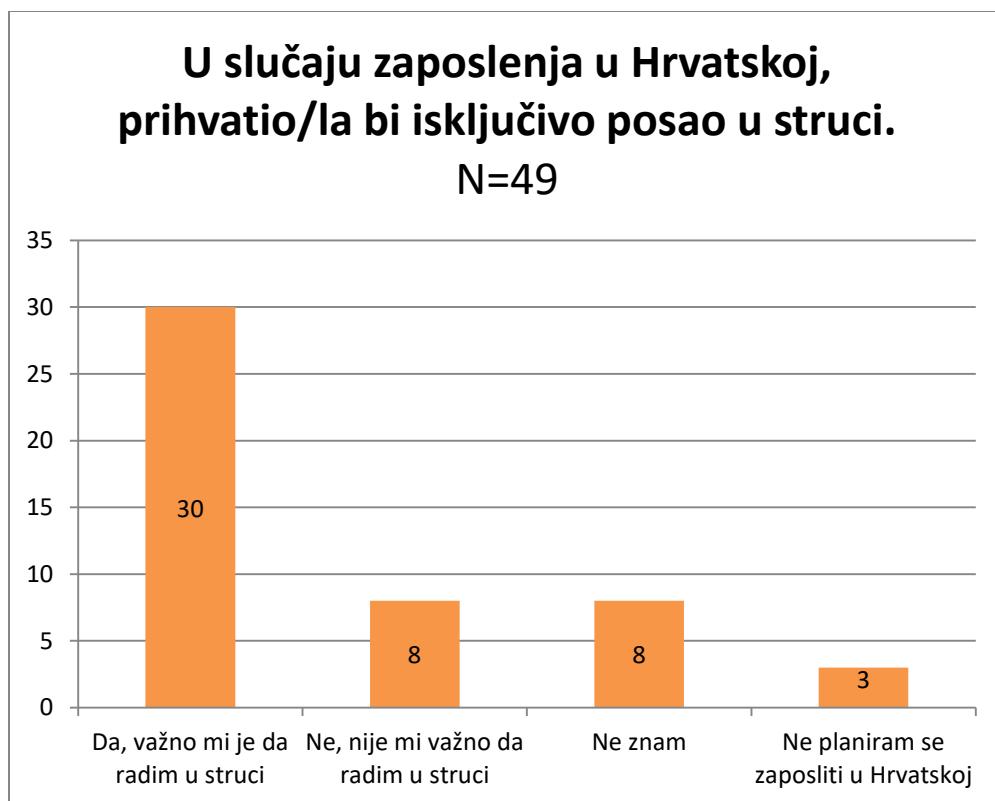
Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>U slučaju zaposlenja u inozemstvu, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.</i>		
<i>Odgovor</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>Da, važno mi je da radim u struci</i>	24	49%
<i>Ne, nije mi važno da radim u struci</i>	16	32,7%
<i>Ne znam</i>	4	8,2%
<i>Ne planiram se zaposliti u inozemstvu</i>	5	10,2%

Tabela 22 Anketno pitanje - U slučaju zaposlenja u inozemstvu, prihvatio/la bi isključivo posao u struci

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Graf 23 prikazuje stavove ispitanika oko toga bi li isključivo prihvatili posao u struci u slučaju zaposlenja u inozemstvu. Najviše ispitanika, točnije njih 24 ili 49% odgovorilo je kako bi u slučaju zaposlenja u inozemstvu, prihvatili isključivo posao u struci. 32,7% ili 16 ispitanika odgovorilo je kako im nije važno da rade u struci. Odgovor na pitanje nije znalo dati 4 ispitanika ili 8,2% dok se njih petero ili 10,2% uopće ne planiraju zaposliti u inozemstvu. I ovdje uviđamo nizak postotak onih koji uopće ne razmišljaju o odlasku dok većina ispitanika samim time što je odgovorila na pitanje s „Da, važno mi je da radim u struci“, „Ne, nije mi važno da radim u struci“ te s „Ne znam“ takav scenarij u svojoj budućnosti može zamisliti. Takvi rezultati govore kako se uistinu što prije mora naći rješenje da se visokoobrazovani zadrže u Hrvatskoj jer su upravo oni pokretači gospodarstva i bolje ekonomske situacije.

Grafikon 24 U slučaju zaposlenja u Hrvatskoj, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

<i>U slučaju zaposlenja u Hrvatskoj, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.</i>		
<i>Odgovor</i>	<i>Broj ispitanika</i>	<i>Postotak ispitanika</i>
<i>Da, važno mi je da radim u struci</i>	30	61,2%
<i>Ne, nije mi važno da radim u struci</i>	8	16,3%
<i>Ne znam</i>	8	16,3%
<i>Ne planiram se zaposliti u Hrvatskoj</i>	3	6,1%

Tabela 23 U slučaju zaposlenja u Hrvatskoj, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.

Izvor: Vlastita izrada prema rezultatima provedene ankete

Sljedeće pitanje imalo je za cilj utvrditi bi li u slučaju zaposlenja u Hrvatskoj ispitanici prihvatili isključivo posao iz struke. Na grafu 24 vidi se da je na ovo pitanje 30 ispitanika (61,2%) odgovorilo kako im je važno da rade u struci u Hrvatskoj. 8 ispitanika ili 16,3% istaknulo je kako

im nije važno da rade u struci. Isto toliko odnosno 8 ispitanika izjasnilo se kako ne znaju bi li u slučaju zaposlenja u Hrvatskoj prihvatili isključivo posao u struci dok je troje ispitanika (6,1%) istaknulo kako im zaposlenje u Hrvatskoj nije niti u planu.

6.4. Zaključak istraživanja

Anketni upitnik bio je sastavljen on ukupno 15 pitanja te je bio dostupan za ispunjavanje putem moje osobne Facebook stranice. Anketu je ispunilo 49 ispitanika, od kojih je 38 bilo ženskih osoba (78%) i 11 muških osoba (22%). Anketa je bila dostupna tokom srpnja i kolovoza 2018. godine te su je uglavnom (92%) ispunili studenti koji studiraju na nekom od fakulteta smještenih u Varaždinskoj županiji. Dakle, ciljana skupina bili su studenti od kojih se primarno željelo saznati kakvi su njihovi stavovi oko Erasmus programa, Vladinim mjerama za sprječavanje odljeva mozgova te razlozima zbog kojih bi potencijalno napustili Hrvatsku te ostalo.

Vežano uz ostale karakteristike ispitanika, uglavnom su starosti između 22 i 25 godina. Također, 83,7% ispitanih studenata polaznici su diplomskog studija. Od ukupno 49 ispitanika, njih 19 izjavilo je kako su sudjelovali na nekom od Erasmus programa, te oni čine postotak od 38,78% ispitanika.

U nastavku će biti istaknuti zanimljivi rezultati koji se mogu iščitati iz odgovora ispitanika na tvrdnje iz Likertovih skala:

- preko 60% ispitanika smatra da Vlada Republike Hrvatske ne poduzima prave mjere kako bi zaustavila odljev mozgova,
- više od 40% ispitanika ne slaže se s time da je jedna od najpopularnijih mjera za zapošljavanje mladog radno sposobnog stanovništva, stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa, dobra mjera za smanjenje odljeva mozgova,
- 37% ispitanika istaknulo je ukoliko dođe do toga da jednog dana iseže iz Hrvatske, ipak bi se vratili nakon što skupe dovoljno iskustva, dok je 26% ispitanika istaknulo kako se ne bi vratili nakon skupljenog iskustva, a 14% ispitanika uopće niti ne razmišlja o odlasku u inozemstvo,
- od svih navedenih potencijalnih razloga za iseljavanje, kao najznačajniji razlog istaknula se nezadovoljavajuća visina plaće u Hrvatskoj.

Nadalje, ispitanicima su bila postavljena pitanja jednostrukih i višestrukih odgovora te se i ovdje mogu izvojiti neke važne činjenice:

- od ukupnog broja studenata koji su sudjelovali u nekom od Erasmus programa, njih 81% bi zasigurno ponovilo to iskustvo ukoliko bi ise pružala prilika. Ostatak studenata, njih 19% bili su neodlučni oko odgovora, no niti jedan ispitanik nije odgovorio kako ne bi ponovio Erasmus iskustvo,
- gotovo 90% ispitanika upoznato je s značenjem pojma odljev mozgova,
- na pitanje u koju zemlju bi iselili, ukoliko do toga dođe, najviše odgovora (19) bila je Njemačka te zemlje Skandinavije (također 19),
- 55% ispitanika radije bi ostali u Hrvatskoj te radili sličan posao kakav im se nudi i u inozemstvu s time da bi u Hrvatskoj pristali na niža primanja nego li u inozemstvu,
- plaća koja bi zadovoljila njihova očekivanja iznosi 6.000 kn,
- ukoliko bi se zaposlili u inozemstvu, 49% ispitanika prihvatili izričito posao u struci,
- ukoliko bi se zaposlili u Hrvatskoj, 61% ispitanika odgovorili su kako bi prihvatili izričito posao u struci.

Prema sveukupnim rezultatima može se zaključiti kako većina ispitanika ipak ne želi otići iz Hrvatske u potrazi za radom, no ukoliko do toga dođe, to bi u prvom redu bilo zbog nezadovoljavajuće plaće te bi odredište imigracije bila Njemačka. Zaključak da bi ispitanici radije ostali u Hrvatskoj najbolje se može iščitati iz njihovih odgovora kako bi u slučaju ponude sličnog posla i u inozemstvu i u domovini radije prihvatili posao u Hrvatskoj makar to značilo rad za manje novaca. Isto tako, Erasmus studenti zadovoljni su s Erasmus iskustvom i ponovili bi ga. Ono što je negativno jest nezadovoljstvo ispitanika s mjerama za zaustavljanje odljeva mozgova iz Hrvatske.

7. ZAKLJUČAK

Prvi važan zaključak ovog rada jest da je krajnje vrijeme da se u Hrvatskoj počinje cijeniti znanje, kako bi oni koji ga posjeduju mogli spremno koristiti, a kao rezultat toga biti će revitalizacija cijele populacije. Visokoobrazovani ljudski kadar jest najvažniji pokretač svakog gospodarstva i razvoja neke zemlje te se pred vladajuće postavlja vrlo važan zadatak, a to je da im omogući pronalazak odgovarajućeg zaposlenja nakon završenog obrazovanja te da to zaposlenje sa sobom nosi zadovoljavajuće radne uvjete.

Nužno je otvarati nova radna mjesta za mlade ljude u koje je država ulagala i to putem njihovog obrazovanja kroz redovno studiranje. Studenti po završetku studiranja postaju akademski građani države, a samim time i nositelji gospodarskog razvoja. Kako oni predstavljaju intelektualni i profesionalni potencijal, valja spriječiti njihovo trajno iseljavanje u inozemstvo koje donosi štetu sa dugoročnim posljedicama za Hrvatsku.

Provedeno istraživanje pokazalo je kako kako su ispitanici upoznati s pojmom i značenjem odljeva mozgova te da postoje neki snažni razlozi zbog kojih bi jednog dana odlučili iseliti iz Hrvatske. To je u prvom redu nezadovoljavajuća plaća, loših radni uvjeti te politička situacija koja ljude tjera u pesimizam i negativne misli kako nikada neće biti bolje.

Ono pozitivno što je istraživanje pokazalo jest da bi ipak, u slučaju ponude sličnog radnog mjesta u inozemstvu i u Hrvatskoj, većina studenata bi ipak odabrala rad u Hrvatskoj usprkos nižem standardu i plaći. No, ono što su ispitanici ocjenili negativno jesu mjere i način na koji vladajući (ne) zaustavljaju odljev mozgova.

Isto tako, istraživanjem se ustanovilo kako sudjelovanje studenata na Erasmus programima svakako treba što više poticati jer ono nosi brojna pozitivna iskustva studenata, a dokaz tome je činjenica kako više od 80 posto ispitanika bi svakako ponovila neki od Erasmus programa na kojima su sudjelovali. Studenti se s međunarodnih razmjena i odrađenih praksa vraćaju obogaćeni novim vještinama i znanjima te poznanstvima koje će u budućnosti moći iskoristiti za poslovni napredak, ali i osobni razvoj.

LITERATURA

1. Adamović, M., i Mežnarić, S. (2003). *Potencijalni i stvarni "odljev" znanstvenog podmlatka iz Hrvatske: empirijsko istraživanje*. Revija za sociologiju, Vol.34 No.3-4, str. 143-160. Preuzeto 27.06.2018. s <https://hrcak.srce.hr/14496>
2. Adamović, M., i Potočnik, D. (2018). *Iskustvo migracije i planirani odlasci mladih iz Hrvatske*. Friedrich Ebert Stiftung. Zagreb. Preuzeto 26.07.2018. s <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/14481.pdf>
3. Bejaković, P. (2003). *Nezaposlenost*. Institut za javne financije. Zagreb. Preuzeto 16.07.2018. s <file:///C:/Users/Martina/Downloads/pojmovnik.pdf>
4. Beti, I. (2018). *Liječnicima stanovi u najam, u bolnici i dječji vrtić*. Preuzeto 16.08.2018. s <https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/lijecnicima-stanovi-u-najam-u-bolnici-i-djecji-vrtic-10512>
5. Birsa, J. (2002). *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. Preuzeto 15.07.2018. s <http://mjesecc.ffzg.hr/nezaposlenost/1.1.html>
6. Božić, S. (2014). *Hrvatska migracijska politika: od skice prema strategiji*. Zagreb. Preuzeto 16.07.2018. s http://www.fes-croatia.org/fileadmin/user_upload/FES_Iseljavanje_web.pdf
7. Forjan, I. (2018). *Nezaposlenost nije glavni razlog: Iz Hrvatske se iseljavaju i mladi koji imaju posao i visoku plaću*. Preuzeto 25.08.2018. s <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/ovo-su-glavni-razlozi-zasto-hrvati-iseljavaju-tek-10-posto-planira-ih-se-vratiti---519696.html>
8. Gatarić, LJ. (2017). *Vladine mjere tvrtkama su postale izvor jeftine radne snage*. Preuzeto 15.08.2018. s <https://www.vecernji.hr/premium/vladine-mjere-tvrtkama-su-postale-izvor-jeftine-radne-snage-1216800>

9. Golub, B. (2004) *Hrvatski znanstvenici u svijetu: socijalni korijeni u prostoru i vremenu*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Biblioteka Znanost i društvo. Preuzeto 27.6.2018. s <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/704/>
10. Horvat, I. (2004). *Umjesto «odljeva» - moguća «cirkulacija mozgova»?* Hrvatska revija 1, Vol.4, No.1. Preuzeto 24.08.2018. s <http://www.matica.hr/hr/333/umjesto-odljeva-moguca-cirkulacija-mozgova-20955/>
11. Ilišin, V., Spajić Vrkaš, V. (2017). *Generacija osujećenih. Mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Zagreb. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Preuzeto 08.08.2018. s [file:///C:/Users/Martina/Downloads/5%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Martina/Downloads/5%20(1).pdf)
12. Kostanjevečki, T. (2002). *Psihološki aspekti nezaposlenosti*. Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole, Silba. Preuzeto 26.08.2018. s <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/3.4.html>
13. Lilek, M. (2018). *Ovo je popis 72 škole u kojima će se provoditi kurikularna reforma. Za sve učenike i nastavnike osigurani su tableti*. Preuzeto 29.08.2018. s <https://www.jutarnji.hr/vijesti/obrazovanje/ovo-je-popis-72-skole-u-kojima-ce-se-provoditi-kurikularna-reforma-za-sve-ucenike-i-nastavnike-osigurani-su-tableti/7162812/>
14. Marasović, A. (2018). *Stručno osposobljavanje: prednosti i nedostaci na tržištu rada*. Završni rad. Sveučilište u Splitu. Preuzeto 29.09.2018 s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffst:1589>
15. Matejčić, M. (2015). *Stručno osposobljavanje: Mizerno niske naknade*. Preuzeto 15.08.2018. s <https://www.libela.org/sa-stavom/6778-strucno-osposobljavanje-mizerno-niske-naknade/>
16. Matko, V. (2002). *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*. Preuzeto 15.07.2018. s <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/2.3.html>
17. Modrić, K. (2016). *Dok je na Erasmusu godišnje 1.500 studenata, stručna praksa u inozemstvu nije posve zaživjela*. Preuzeto 15.07.2018. s <https://srednja.hr/novosti/hrvatska/dok-je-na-erasmusu-godisnje-1-500-studenata-strucna-praksa-u-inozemstvu-nije-posve-zazivjela/>
18. Obadić, A., i Majić, E. (2013). *Analiza strukture nezaposlenosti visokoobrazovanih osoba u Republici Hrvatskoj i mjere za njezino smanjivanje*. Poslovna izvrsnost: znanstveni

- časopis za promicanje kulture kvalitete i poslovne izvrsnosti. Vol.7 No.2. Preuzeto 20.08.2018. s <https://hrcak.srce.hr/112693>
19. Perin, P. (2008). *Stručno osposobljavanje kao jedan od načina prevladavanja nezaposlenosti*. Preuzeto 07.08.2018. s [file:///C:/Users/Martina/Downloads/05_perin%20\(2\).PDF](file:///C:/Users/Martina/Downloads/05_perin%20(2).PDF)
 20. Radman, K. (2002). *Psihološki aspekti nezaposlenosti: zbornik radova XII. ljetne psihološke škole*. Preuzeto 15.07.2018. s <http://mjesecc.ffzg.hr/nezaposlenost/2.3.html>
 21. Sundac, D., i Stumpf, G. (2016). *The Impact of Brain drain on the Competitiveness of the Croatian Economy*. 15th International Scientific Conference and Social Development – Human Resources Development. Varaždin. Preuzeto 26.08.2018. s https://www.esd-conference.com/upload/book_of_proceedings/esd_Book_of_Proceedings_Varazdin_2016_Online.pdf
 22. Šverko, I. (1996). *Neke psihološke determinante "odljeva mozgova" u Hrvatskoj. Diplomski rad*. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.
 23. Šverko, I. (2005). *Studentske namjere odlaska u inozemstvo: veličina potencijalnog "odljeva mozgova" i njegove odrednice u 1995., 1997. i 2004. godini*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol.14 No. 6 (80). Preuzeto 26.08.2018. s <https://hrcak.srce.hr/18099>
 24. Turčin, K. (2018). *Potvrđene najcrnje slutnje: stigli novi zastrašujući podaci o odljevu mozgova. Broj iseljenika s diplomom u posljednje četiri godine porastao je za vrtoglavih 66%*. [Jutarnji list]. Preuzeto 26.08.2018. s <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/potvrđene-najcrnje-slutnje-stigli-novi-zastrasujuci-podaci-o-odljevu-mozgova-broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-je-za-vrtoglavih-66/7411650/>
 25. Vujčić, V. (bez dat.). *Psihološke posljedice nezaposlenosti*. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Područni red Vinkovci. Preuzeto 15.07.2018. s http://www.cisok.hr/UserDocsImages/baza-znanja/Pregledni%20clanci%20i%20strucni%20radovi/Vuj%20C4%8Di%20C4%87_Psiholo%20C5%A1ke%20posljedice%20nezaposlenosti.pdf

26. Vrdoljak, A. (2018). *Broj iseljenika s diplomom u četiri godine porastao za 66 posto.* [Planet.hr]. Preuzeto 25.08.2018. s <http://planet.hr/obrazovanje/broj-iseljenika-s-diplomom-u-cetiri-godine-porastao-za-66-posto/>
27. Župarić-Iljić, D. (2016). *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju.* Friedrich Ebert Stiftung – Zagreb. Preuzeto 17.08.2018. s http://www.fes-croatia.org/fileadmin/user_upload/FES_Iseljavanje_web.pdf

Izvori s interneta

1. Državni zavod za statistiku (2017). *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2016.* Preuzeto 05.08.2018. s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/07-01-02_01_2017.htm
2. Europska komisija (bez dat.). *Što je Erasmus+.* Preuzeto 15.08.2018. s http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_hr
3. Hrvatski zavod za zapošljavanje [HZZ] (2017). *Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja.* Preuzeto 20.08.2018. s http://www.hzz.hr/UserDocsImages/preporuke_17.pdf
4. Hrvatski zavod za zapošljavanje [HZZ] (2018). *Mjesečni statistički bilten.* Preuzeto 18.08.2018. s http://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ_stat_bilten_07_2018.pdf
5. Kurikulum.hr (2018). *Cjelovita kurikularna reforma.* Preuzeto 25.08 s http://www.kurikulum.hr/sto_ukljucuje_kur_reforma/
6. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2018). *Ulaganje u znanost Ministarstva znanosti i obrazovanja – činjenice.* Preuzeto 21.07.2018. s <https://mzo.hr/hr/ulaganje-u-znanost-ministarstva-znanosti-obrazovanja-cinjenice>
7. Mjere.hr (bez dat.) *Od mjere do karijere. Stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa.* Preuzeto 18.08.2018. s <http://mjere.hr/mjere/prvo-radno-iskustvo-pripravnistvo/strucno-osposobljavanje-rad-bez-zasnivanja-radnog-odnosa/>
8. Profitiraj.hr (2016). *Za odljev mozgova ste sigurno čuli, no što je cirkulacija mozgova?* Preuzeto 07.07.2018.
9. Proleksis enciklopedija (2012). *Migracija.* Preuzeto 26.08.2018. s <http://proleksis.lzmk.hr/37335/>

10. Tportal.hr (2017). *Stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa 'napada' klasičn radna mjesta.* Preuzeto 15.08.2018. s <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/strucno-osposobljavanje-bez-zasnivanja-radnog-odnosa-napada-klasicna-radna-mjesta-20170404>
11. Tportal.hr (2018). *Divjak: U jesen eksperimentalna kurikularna reforma, školske torbe za trećinu lakše.* Preuzeto 01.09.2018. s <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/divjak-u-jesen-eksperimentalna-kurikularna-reforma-skole-torbe-za-trecinu-lakse-foto-20180325>

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1 Anketno pitanje – Spol	33
Grafikon 2 Anketno pitanje – Dob.....	34
Grafikon 3 Anketno pitanje - Mjesto studiranja	35
Grafikon 4 Anketno pitanje - Razina studija	36
Grafikon 5 Anketno pitanje - Sudjelovanje u Erasmus programima	37
Grafikon 6 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da Erasmus iskustvo nema presudan utjecaj na odluku studenta da se zaposli izvan Hrvatske	39
Grafikon 7 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da će mi Erasmus iskustvo pomoći da nađem posao u struci u Hrvatskoj	40
Grafikon 8 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Erasmus iskustvo pomoglo mi je da shvatim da želim ostati u Hrvatskoj nakon završetk studija.....	41
Grafikon 9 Tvrdnja vezana uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozgova - Vlada Republike Hrvatske poduzima prave mjere da bi zaustavila odljev mozgova	43
Grafikon 10 Tvrdnje vezane uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozgova - Smatram da je mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa dobra mjera za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske.....	44
Grafikon 11 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, planiram se vratiti nakon što skupim dovoljno iskustva	46
Grafikon 12 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nemogućnost zapošljavanja u željenoj djelatnosti.....	47
Grafikon 13 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nezadovoljavajuća plaća	49
Grafikon 14 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - loši uvjeti rada.....	50
Grafikon 15 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nezadovoljstvo političkom situacijom	51
Grafikon 16 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - društvena nestabilnost i opći pesimizam ..	52
Grafikon 17 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - upoznavanje drugih dijelova svijeta	53
Grafikon 18 Anketno pitanje - ponavljanje Erasmus iskustva.....	55
Grafikon 19 Anketno pitanje - upoznatost s pojmom odljev mozgova	57
Grafikon 20 Anketno pitanje - zemlja u koju bi iselili	58
Grafikon 21 Anketno pitanje –poslovna prilika u Hrvatskoj i inozemstvu	59
Grafikon 22 Anketno pitanje - zadovoljavajuća plaća u Hrvatskoj.....	60
Grafikon 23 Anketno pitanje - U slučaju zaposlenja u inozemstvu, prihvatio/la bi isključivo posao u struci	61
Grafikon 24 U slučaju zaposlenja u Hrvatskoj, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.....	63

POPIS TABLICA

Tabela 1 Stanovnici s hrvatskim državljanstvom koji žive u nekoj drugoj državi Europske unije u dobi od 20 do 64 godine.....	13
Tabela 2 Proračunske stavke s povećanim iznosom ulaganja	16
Tabela 3 Anketno pitanje – Spol.....	33
Tabela 4 Anketno pitanje – Dob	34
Tabela 5 Anketno pitanje - Mjesto studiranja.....	35
Tabela 6 Anketno pitanje - Razina studija.....	36
Tabela 7 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da Erasmus iskustvo nema presudan utjecaj na odluku studenta da se zaposli izvan Hrvatske	39
Tabela 8 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Smatram da će mi Erasmus iskustvo pomoći da nađem posao u struci u Hrvatskoj.....	40
Tabela 9 Tvrdnja vezana uz Erasmus iskustvo - Erasmus iskustvo pomoglo mi je da shvatim da želim ostati u Hrvatskoj nakon završetka studija	42
Tabela 10 Tvrdnja vezana uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozgova - Vlada Republike Hrvatske poduzima prave mjere da bi zaustavila odljev mozgova.....	43
Tabela 11 Tvrdnje vezane uz Vladine mjere za zaustavljanje odljeva mozgova - Smatram da je mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa dobra mjera za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva iz Hrvatske.....	45
Tabela 12 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, planiram se vratiti nakon što skupim dovoljno iskustva	46
Tabela 13 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nemogućnost zapošljavanja u željenoj djelatnosti.....	48
Tabela 14 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nemogućnost zapošljavanja u željenoj djelatnosti.....	49
Tabela 15 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - loši uvjeti rada	50
Tabela 16 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - nezadovoljstvo političkom situacijom.....	51
Tabela 17 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - društvena nestabilnost i opći pesimizam.....	52
Tabela 18 Tvrdnje vezane uz razloge iseljavanja - upoznavanje drugih dijelova svijeta.....	53
Tabela 19 Anketno pitanje - ponavljanje Erasmus iskustva	56
Tabela 20 Anketno pitanje - upoznatost s pojmom odljev mozgova.....	57
Tabela 21 Anketno pitanje –poslovna prilika u Hrvatskoj i inozemstvu.....	59
Tabela 22 Anketno pitanje - U slučaju zaposlenja u inozemstvu, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.....	61
Tabela 23 U slučaju zaposlenja u Hrvatskoj, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.	63

POPIS SLIKA

Slika 1 Komparativni prikaz spremnosti mladih na odlazak u inozemstvo.....	3
Slika 2 Broj nezaposlenih osoba tijekom 2016. i 2017. godine.....	26
Slika 3 Prosječni broj nezaposlenih osoba prema dobi u 2016. i 2017. godini	27
Slika 4 Prosječni broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja u 2016. i 2017. godini	28

Anketa

Proces odljeva mozgova i kako ga zaustaviti?

OPĆI PODACI ISPITANIKA

1. Spol

- m
- ž

2. Dob

- 18-21
- 22-25
- 26-29
- 30 >

3. Studirate li u Varaždinskoj županiji ili izvan Varaždinske županije?

- Studiram u Varaždinskoj županiji
- Studiram izvan Varaždinske županije

4. Razina studija

- Preddiplomski studij
- Diplomski studij
- Poslijediplomski studij
- Ostalo: _____

5. Jeste li sudjelovali u nekom od navedenih Erasmus programa

- provođenja razdoblja studija u inozemstvu DA/NE
- obavljanje stručne prakse u inozemstvu DA/NE
- volontiranje DA/NE
- razmjene mladih DA/NE
- stručna osposobljavanja i usavršavanja DA/NE
- rad na međunarodnim projektima usmjerenima na modernizaciju i internacionalizaciju sektora obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta. DA/NE
- nisam sudjelovao u Erasmus-u
- ostalo: _____

LIKERTOVA MJERNA SKALA

6. Pitanja u nastavku biti će usmjerena da date mišljenje o nekim tvrdnjama vezanima uz Erasmus iskustvo, ukoliko ste takvo iskustvo stekli.

0. Nisam sudjelovao/la u Erasmus programima

1. Uopće se ne slažem

2. Ne slažem se

3. Niti se slažem, niti se ne slažem

4. Slažem se

5. Potpuno se slažem

Erasmus iskustvo pomoglo mi je da shvatim da želim ostati u Hrvatskoj.	0	1	2	3	4	5
Smatram da će mi Erasmus iskustvo pomoći da nađem posao u struci u Hrvatskoj.	0	1	2	3	4	5
Smatram da Erasmus iskustvo nema presudan utjecaj na odluku studenta da se zaposli izvan Hrvatske.	0	1	2	3	4	5

7. Pitanja u nastavku biti će usmjerena da date mišljenje o nekim tvrdnjama vezanima uz mjere Vlade za zaustavljanje odljeva mozgova.

- 0. Ne znam ništa o Vladinim mjerama
- 1. Uopće se ne slažem
- 2. Ne slažem se
- 3. Niti se slažem, niti se ne slažem
- 4. Slažem se
- 5. U potpunosti se slažem

Vlada Republike Hrvatske prave mjere da bi zaustavila odljev mozgova iz Hrvatske.	0	1	2	3	4	5
Smatram da je mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa dobra mjera za sprječavanje iseljavanja visokoobrazovanog stanovništva Hrvatske.	0	1	2	3	4	5

8. Pitanja u nastavku biti će usmjerena da date mišljenje o nekim tvrdnjama vezanima uz potencijalne razloge iseljavanja iz Hrvatske.

0. Ne planiram se iseliti iz Hrvatske

1. Uopće se ne slažem

2. Ne slažem se

3. Niti se slažem, niti se ne slažem

4. Slažem se

5. U potpunosti se slažem

Ako jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, planiram se vratiti nakon što skupim dovoljno iskustva.	0	1	2	3	4	5
Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nemogućnosti zapošljavanja u željenoj djelatnosti.	0	1	2	3	4	5
Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nezadovoljavajuće plaće.	0	1	2	3	4	5
Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog loših uvjeta rada.	0	1	2	3	4	5
Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog nezadovoljstva političkom situacijom.	0	1	2	3	4	5
Ako se jednog dana odlučim iseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog društvene nestabilnosti i općeg pesimizma koji vlada.	0	1	2	3	4	5
Ako se jednog dana odlučim odseliti iz Hrvatske, to bi bilo zbog toga što želim upoznati druge dijelove svijeta.	0	1	2	3	4	5

TREĆA GRUPA PITANJA

9. Kada bi odlučio/la iseliti, to bi bilo u zemlju:

- SAD
- Kanada
- UK
- Irska
- Njemačka
- Austrija
- Skandinavske zemlje (Danska, Norveška, Švedska)
- Drugo _____

10. Ukoliko bi Vam se ukazala poslovna prilika i u Hrvatskoj i u inozemstvu za isti ili vrlo sličan posao, ali s manjom naknadom u Hrvatskoj, gdje bi rađe prihvatili posao?

- U Hrvatskoj
- U inozemstvu
- Svejedno mi je
- Ne mislim se iseliti iz Hrvatske

11. Navedite visinu plaće na radnom mjestu u Hrvatskoj koja bi ispunila Vaša očekivanja

12. U slučaju zaposlenja u inozemstvu, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.

- Da, važno mi je da radim u struci.
- Ne, nije mi važno da radim u struci.
- Ne znam
- Ne planiram se zaposliti u inozemstvu

13. U slučaju zaposlenja u Hrvatskoj, prihvatio/la bi isključivo posao u struci.

- Da, važno mi je da radim u struci.
- Ne, nije mi važno da radim u struci.
- Ne znam
- Ne planiram se zaposliti u Hrvatskoj

14. Da li ste upoznat/a s značenjem pojma Odljev mozgova ili Brain drain.

- Da, upoznat/a sam.
- Djelomično sam upoznat/a
- Ne, nisam upoznat/a.

15. Da imate priliku, bi li ponovili Erasmus iskustvo?

- Da, ponovio/la bi.
- Možda bi ponovio/la.
- Ne, ne bi ponovio/la.
- Nisam sudjelovao/la u Erasmus programim